

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra psychologie



Bakalářská práce

Vliv státních zásahů na etnickou identitu walserské komunity

Veronika Pozníková

© 2017 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Veronika Pozníková

Hospodářská a kulturní studia

Název práce

Vliv státních zásahů na etnickou identitu walserské komunity

Název anglicky

Influence of state interventions on the ethnic identity of the Walser community

Cíle práce

Hlavním cílem práce je dát na základě terénního výzkumu a sekundárních údajů v relevantní literatuře odpověď na výzkumnou otázku a podotázky:

Jakými hlavními prvky je utvářena etnická identita Walserů?

Jsou tyto prvky shodné u Walserů ve Švýcarsku, Itálii, Rakousku a Lichtenštejnsku?

- Považují se Walserové za samostatnou etnickou skupinu, nebo spíše za etnickou podskupinu?
- V jakých ohledech a do jaké míry se Walserové integrovali do majoritní společnosti?
- Jaké jsou hlavní walserské tradice a co Walserům napomáhá (brání) v jejich udržování?
- Jaký má vliv státních zásahů ve Švýcarsku, Itálii, Rakousku a Lichtenštejnsku na udržování (ztrátu) walserských tradic?

Metodika

Práce bude vycházet především z výsledků střednědobého terénního výzkumu a materiálu získaného z lokalit, kde žijí Walserové. Důraz bude kladen především na kvalitativní metody navazující na sekundární (hlavně statistické) údaje.

Předpokládaný harmonogram:

červenec 2015 (1. ročník) – první část terénního výzkumu ve Švýcarsku a Lichtenštejnsku

září až červen (2. ročník) – zpracovávání výsledků terénního výzkumu, zpracování tématické literatury, příprava druhé fáze výzkumu

červenec (srpen) (2. ročník) – druhá část terénního výzkumu v oblastech s walserským osídlením

do listopadu (3. ročník) – zpracovávání výsledků 2. části terénního výzkumu

listopad / prosinec (3. ročník) – předložení první verze práce

březen 2017 – odevzdání finální verze práce

Doporučený rozsah práce

cca 50 stran

Klíčová slova

Walserové, etnicita, národnostní menšina, jazyk, migrace, alpské země

Doporučené zdroje informací

- HROCH, M. *Národy nejsou dílem náhody : příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. ISBN 978-80-7419-010-0.
- MARKUS, J. – BLÁHA, V. – GELLNER, E. A. *Národy a nacionalismus*. Praha: Josef Hříbal, 1993. ISBN 80-900892-9-1.
- RICHARDSON, P. N. *German – Romance Contact: Name-giving in Walser Settlements*. Amsterdam: RODOPI NV, 1974. ISBN 90-6203-221-4.
- ŠATAVA, L. *Jazyk a identita etnických menšin : možnosti zachování a revitalizace*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. ISBN 978-80-86429-83-0.
- VIAZZO, P. P. *Upland communities : Environment, population and social structure in the Alps since the sixteenth century*. Cambridge: Cambridge University Press, 1989. ISBN 05-2130-663-9.

Předběžný termín obhajoby

2016/17 LS – PEF

Vedoucí práce

doc. PhDr. Ing. Petr Kokaisl, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra psychologie

Elektronicky schváleno dne 5. 12. 2016

PhDr. Pavla Rymešová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 6. 12. 2016

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 25. 02. 2017

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci „Vliv státních zásahů na etnickou identitu walserské komunity“ jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 15. března 2017 _____

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala svému vedoucímu práce doc. Ing. PhDr. Petru Kokaislovi, Ph.D., za jeho cenné rady a trpělivost při vedení mé bakalářské práce.

Dále bych ráda poděkovala respondentům za jejich vstřícnost a ochotu podělit se se mnou o spoustu informací a rad.

Poděkování patří také mým spolužákům, zejména Anetě Rosenhoferové a Nikole Kociánové, které se mnou absolvovaly terénní výzkum a byly mi během něj a při celém studiu oporou.

Vliv státních zásahů na etnickou identitu walserské komunity

Influence of state interventions on the ethnic identity of the Walser community

Souhrn

Walsеровé jsou početně miniaturní etnikum, které se nachází v alpských zemích. V minulosti kolonizovali vysokohorské oblasti, což velkou měrou ovlivnilo jejich kulturu a životní styl. Někteří Walsеровé hovoří zvláštním dialektem němčiny, který není vlastní žádnému jinému etniku. Mluvčích tohoto dialektu s každou novou generací ubývá, ale i přesto lze dialekt zaslechnout ve walserských rodinách či na společenských akcích. V průběhu staletí na Walsery působily různé politické, sociální a ekonomické vlivy, které formovaly etnickou identitu této menšiny a její sociální inkluzi. Cílem práce je zjistit, jaké jsou hlavní prvky walserské etnické identity a zhodnotit vliv státních zásahů na tuto menšinu ve čtyřech alpských státech: ve Švýcarsku, Rakousku, Itálii a Lichtenštejnsku.

Klíčová slova: Walsеровé, etnicita, národnostní menšina, jazyk, migrace, alpské země

Summary

The Walsers are numerically miniature ethnic group, which is located in the Alpine countries. In the past, they colonized the high mountains areas, which greatly affected their culture and lifestyle. Some of them speak a special dialect of German, not peculiar to any other ethnic group. The number of speakers of the dialect is declining with every new generation, although the dialect can be still heard in the Walser families and at social events. Over the centuries, the Walsers have been affected by various political, social and economic influences that have shaped the ethnic identity of the minority and its social inclusion. The aim is to find out what are the main elements of the Walser ethnic identity

and assess the impact of government intervention on this minority in the four Alpine countries of Switzerland, Austria, Italy and Liechtenstein.

Keywords: Walser, ethnicity, national minority, language, migration, Alpine countries

Obsah

1.	ÚVOD A CÍL PRÁCE	10
2.	LITERÁRNÍ REŠERŠE	12
3.	METODOLOGIE	14
3.1.	Představení informátorů	18
4.	TEORETICKÁ ČÁST	21
4.1.	Vymezení pojmů	21
4.2.	Vliv státních zásahů na národní identitu	23
5.	PRAKTICKÁ ČÁST PRÁCE	27
5.1.	Stručná historie Walserů	27
5.1.1.	První migrace z údolí Valais	27
5.1.2.	Migrační cesty	28
5.1.3.	Specifikace života Walserů ve středověku	29
5.2.	Současnost Walserů v alpské oblasti	31
5.2.1.	Rozmístění a počty	31
5.2.2.	Švýcarsko	32
5.2.3.	Itálie	33
5.2.4.	Rakousko	34
5.2.5.	Lichtenštejnsko	36
5.3.	Etnická identita	36
5.3.1.	Jazyk	38
5.3.2.	Sociálně kulturní život	40
5.3.3.	Náboženství	43
5.3.4.	Architektura	44
5.4.	Tradice	45
5.4.1.	Tradiční kroje	46
5.4.2.	Tradiční řemesla	47
5.4.3.	Tradiční pokrmy	48

5.5.	Zásahy státu na walserskou komunitu	48
5.5.1.	Švýcarsko	49
5.5.2.	Itálie	51
5.5.3.	Rakousko	53
5.5.4.	Lichtenštejnsko	55
6.	ZÁVĚR	56
7.	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	59
8.	SEZNAM GRAFŮ, TABULEK A OBRÁZKŮ	64

1. Úvod a cíl práce

V dnešní době, kdy Evropa čelí výzvám globalizace, může být pro velmi malá etnika skutečně obtížné uhájit a udržet si svou identitu. Mnoho malých etnických skupin se již plně asimilovalo do většinové společnosti, ztratilo poslední mluvčí svého jazyku a stalo se tak zaniklým etnikem. Walserové představují zajímavou etnickou skupinu, která by mohla jít svým úsilím o zachování svého kulturního dědictví jiným drobným etnickým menšinám příkladem. I z tohoto důvodu jsem si jako téma své práce vybrala právě komunitu Walserů, která si po několik staletí dokázala udržet svou vlastní etnickou identitu a především pak svůj vlastní dialekt alemanské němčiny, kterým stále hovoří tisíce Walserů.

Cílem této práce je odpovědět na výzkumné otázky ohledně etnické skupiny Walserů ve Švýcarsku, Rakousku, Itálii a Lichtenštejnsku. Bakalářská je práce zjišťuje, jak se měnil život této ne příliš známé etnické menšiny v průběhu několika staletí a jak se vyvíjela její tradiční materiální a duchovní kultura. Budou také zjišťovány hlavní vlivy, které se podílejí na formování etnické identity Walserů. Důležitým tématem je i problematika státních zásahů na tuto minoritu, která se liší stát od státu.

Pro získání potřebných informací k vypracování této práce byl proveden ve Švýcarsku a v Lichtenštejnsku terénní výzkum, který proběhl v rámci projektu *Pestrá Evropa*. Tento projekt se realizuje již po několik let pod záštitou děkana Provozně ekonomické fakulty při České zemědělské univerzitě v Praze a klade si za cíl zmapovat situaci evropských národnostních menšin.¹ Zmíněným terénním výzkumem, ale také prací s literárními a internetovými zdroji, byly získány odpovědi na následující výzkumné otázky a podotázky:

I. Jakými hlavními prvky je utvářena etnická identita Walserů?

Podotázky:

1. Jsou tyto prvky shodné u Walserů ve Švýcarsku, Itálii, Rakousku a Lichtenštejnsku?
2. Považují se Walserové za samostatnou etnickou skupinu, nebo spíše za etnickou podskupinu?
3. V jakých ohledech a do jaké míry se Walserové integrovali do majoritní společnosti?

¹ O projektu *Pestrá Evropa*. *Pestrá Evropa* [online]. [cit. 2017-02-16]. Dostupné z: <http://pestraeuropa.hks.re/>

4. Jaké jsou hlavní walserské tradice a co Walserům napomáhá (brání) v jejich udržování?

II. Jaký je vliv státních zásahů ve Švýcarsku, Itálii, Rakousku a Lichtenštejnsku na udržování (ztrátu) walserských tradic?

2. Literární rešerše

Do literární rešerše byla vybrána odborná literatura, která se dotýká problematiky národnostních menšin a jejich etnické identity. Walsеровé v České republice nejsou příliš známou etnickou skupinou, a proto o ní v české literatuře nelze najít mnoho informací. Následující publikace od českých autorů tedy pojednávají o tématu etnických skupin obecně. V závěru jsou pak uvedeny dvě anglickojazyčné publikace od zahraničních autorů, kteří se ve svých pracích velmi zevrubně zabývají přímo walserskou skupinou.

O etnické identitě obecně pojednává kniha „Jazyk a identita etnických menšin“² od předního českého etnologa Leoše Šatavy. Autor se v ní zabývá současnými globalizačními tendencemi, které působí na jazyk a identitu příslušníků etnických menšin. Hovoří o možnostech zachování a revitalizace etnických a jazykových skupin, potažmo jejich identit. V knize autor poukazuje na důležitost zachovávání jazykové pestrosti v dnešním světě. Tuto potřebu opodstatňuje dvěma rozdílnými pohledy. První pohled je zaměřen idealisticky a hovoří o potřebě společnosti se nějakým způsobem skupinově odlišovat, vytvářet v dnešním globalizovaném světě „svá“ menší společenství. Jazyk je cennost, která se dědí z generací na generace a velkou měrou podporuje vlastní identitu menšin. Druhý argument je založen více na užitečnosti. Bilingvismus, popřípadě multilingvismus, je velice vhodný nástroj pro rozvoj lidského intelektu a také patří mezi žádané schopnosti na trhu práce.

Nejslavnější dílo E. A. Gellnera nesoucí název „Národy a nacionalismus“³ je studií zabývající se pojmy jako národ, národnost a nacionalismus. E. A. Gellner definuje nacionalismus jako požadavek na soulad politické a národní jednotky – nevychází tedy z národa jako takového, naopak moderní národ je tvořen na základě nacionalismu. Je dobré dodat, že počet národů převyšuje počet států. Národ pak vymezuje podle dvou možných definic, a to podle kulturní a voluntaristické. V tomto politicky zaměřeném díle se lze také dočíst o důležitosti jazyka národa, který je jedním z hlavních identifikujících prvků.

O tom, jak vznikaly, jak se šířily a vyvíjely termíny jako národ a nacionalismus, se zabývá ve své knize český historik Miroslav Hroch. Po přečtení jeho publikace „Národy

² ŠATAVA, Leoš. *Jazyk a identita etnických menšin: možnosti zachování a revitalizace*. Praha, 2009

³ GELLNER, Ernest André. *Národy a nacionalismus*. Praha, 1993.

nejdou dílem náhody“⁴ s podtitulem „příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů“ je čtenáři zřejmé, že spojení člověka s určitým národem bylo výsledkem jeho více či méně spontánního rozhodnutí. Toto rozhodnutí záviselo na řadě okolností. Definovat pojem nacionalismus tak není ani zdaleka lehký úkol. Pojetí národa jako takového v průběhu let také nezůstávalo neměnné a podléhalo mnoha konceptům. Miroslav Hroch rozebírá národotvorné procesy a jejich zdroje a složky. Zdůrazňuje, že významným aspektem je v těchto procesech mimo jazyka a etnických kořenů i minulost národa. Zabývá se i procesy modernizace národa a jejich typy.

Etnickou identitou Walserů se ve své knize s názvem „Upland Communities: Environment, Population, and Social Structure in the Alps since the Sixteenth Century“⁵ zabývá Pier Paolo Viazzo. Svou publikací se snaží vyvrátit teorii o nerozvinutém a zaostalém společenství lidí ve vysokohorských oblastech. Tento italský etnolog a antropolog nenahlíží na obyvatele Alp jako na zbídačené a nedostatečně intelektuálně vyvinuté ani přesto, že tito lidé v minulých stoletích žili ve velice nehostinné krajině a jejich obyčejné dny byly naplňovány těžkou prací s nedostatkem volného času. Místní komunity, zahrnující i walserské obyvatelstvo, se dokázaly drsnému horskému podnebí postavit a je velice působivé, jak zdárně dokázali tento ekosystém využít ke svému prospěchu. V knize je obsaženo mnoho informací týkajících se přímo Walserů, a proto tato kniha posloužila jako vhodný zdroj informací k sepsání této práce.

„German - Romance Contact: Name-giving in Walser settlements“⁶ je publikace zaměřena přímo na tematiku Walserů. Kniha sepsaná Peterem Nicholsem Richardsonem obsahuje zejména informace o tom, jak se vzájemně ovlivňovala románská a germánská kultura na území dnešního Švýcarska, dále Bavorska, Bádenska-Württemberska, Lichtenštejnska, Vorarlberska a Tyrolska (včetně italské části). Dále je v knize pojednáváno o walserském dialektu a o migraci Walserů a následné kolonizaci vysokohorských oblastí.

⁴ HROCH, Miroslav. *Národy nejsou dílem náhody: příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů*. Praha, 2009

⁵ VIAZZO, Pier Paolo. *Upland Communities: Environment, Population, and Social Structure in the Alps since the Sixteenth Century*. Cambridge, 1989

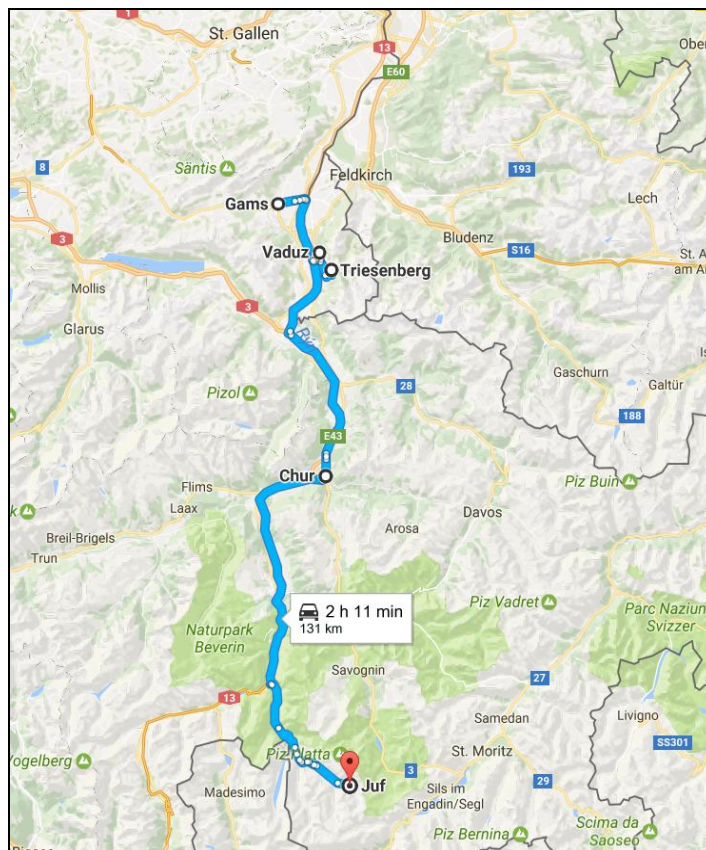
⁶ RICHARDSON, Peter Nichols. *German-Romance contact: name-giving in Walser Settlements*. Amsterdam, 1974

3. Metodologie

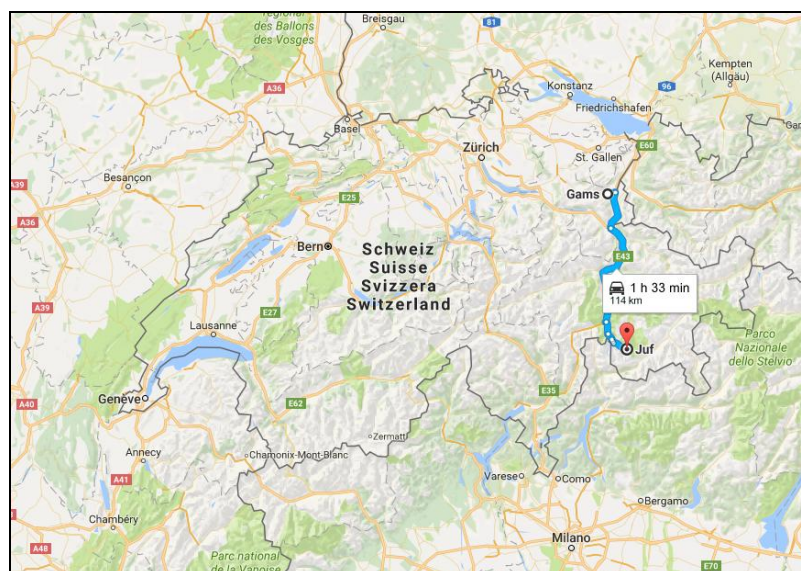
Pro co nejspolehlivější zodpovězení otázek byl v této práci použit kvalitativní výzkum s využitím kvantitativních dat ze sekundárních zdrojů. Kvantitativní data byla potřebná pro realizaci terénního výzkumu, především se jednalo o zjišťování počtu Walserů ve vybraných obcích. Výhodou kvantitativních údajů je možnost rychlého dopracování se k určité informaci, která je zároveň objektivní. Nevýhodou je, že jsou tyto informace, často statistické, ochuzeny na jejich hloubce a podrobnosti.

Výsledky kvalitativního výzkumu, zejména poznatky z terénního výzkumu v zahraničí, byly užity v praktické části. Kvalitativní výzkum se vyznačuje menším počtem respondentů a větší časovou náročností. Přínosem kvalitativního výzkumu je získání hlubší odpovědi, přímý kontakt s příslušníky walserské menšiny a možnost osobního dotazování. Při tomto typu výzkumu se lze dopracovat ke komplexnějším informacím, které vedou k hlubšímu porozumění dané záležitosti. Nevýhodou kvalitativních metod je zaměření na malý okruh respondentů.

Terénní výzkum se uskutečnil v roce 2015 a v roce 2016. První výzkum probíhal v červnu roku 2015 po dobu jednoho týdne na území států Švýcarska a Lichtenštejnska. Ve Švýcarsku probíhal výzkum především v údolí Avers (kanton Graubünden) ve vesnicích Juf a Juppa. V Lichtenštejnsku pak v obci Triesenberg. Lokality byly vybrány dle předešlé studie umístění walserských osad. Na následujících obrázcích je vyznačena trasa výzkumu. První obrázek ukazuje trasu detailněji, druhý obrázek v pořadí pak ukazuje umístění trasy v menším měřítku mapy.



Obrázek 1 - Trasa terénního výzkumu v roce 2015⁷

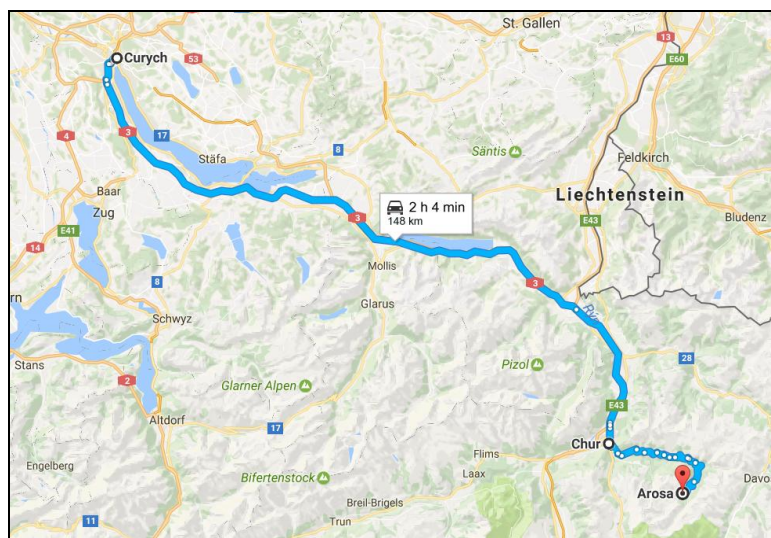


Obrázek 2 - Umístění trasy v rámci Švýcarska a Lichtenštejnska⁸

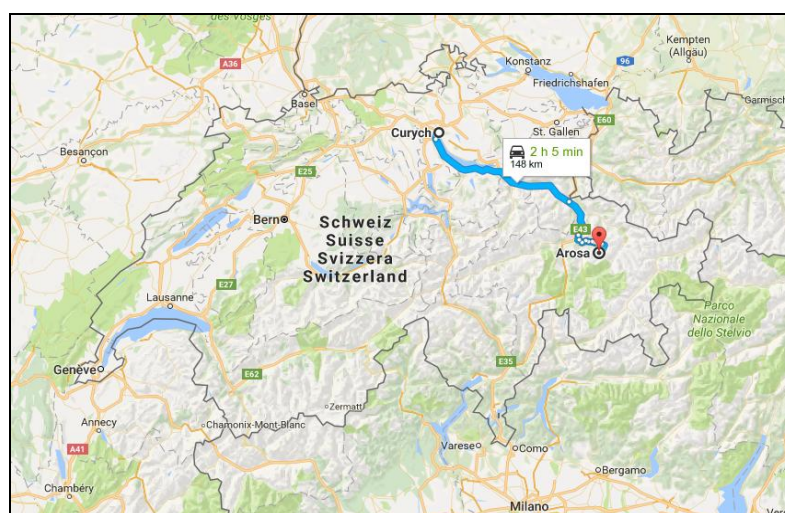
⁷ Zdroj: www.maps.google.com, vlastní zpracování

⁸ Zdroj: www.maps.google.com, vlastní zpracování

V roce 2016 probíhal terénní výzkum taktéž po dobu jednoho týdne a pouze ve Švýcarsku. Lokality byly vybírány podle místa konání mezinárodního srazu Walserů „Walsertreffen“. Setkání se konalo jeden den ve městě Chur a následující dny ve městě Arosa. Obě tyto obce se nachází v kantonu Graubünden. Po cestě z Curychu do Churu se vedl rozhovor s walserským respondentem. Pro představu je na obrázcích níže opět vyznačena trasa výzkumu.



Obrázek 3 - Trasa terénního výzkumu v roce 2016⁹



Obrázek 4 - Umístění trasy v rámci Švýcarska¹⁰

⁹ Zdroj: www.maps.google.com, vlastní zpracování

¹⁰ Zdroj: www.maps.google.com, vlastní zpracování

Při sběru informací v rámci terénního výzkumu byla použita technika sběru dat za pomoci polostrukturalizovaného rozhovoru s respondenty (viz. tabulka č. 1). Další technikou sběru dat bylo pozorování, jehož cílem je popsat zkoumané jevy. Předmětem pozorování byli Walserové a vzájemná interakce mezi nimi buď v rámci jejich komunity, nebo s ostatními osobami mimo walserské etnikum.

Dotazování byli vybíráni namátkově na ulicích, v obchodech, či na walserském slavnostním setkání. Pokud oslovený člověk souhlasil s rozhovorem, začaly se dotazovanému pokládat otázky. Jako předloha při dotazování posloužil soupis výzkumných otázek přeložených do němčiny. Pořadí otázek nebylo striktně určeno. Odpovědi respondentů se na místě zaznamenávaly na nahrávací zařízení pro usnadnění pozdějšího překladu do češtiny. Zejména při účasti na mezinárodním srazu Walserů docházelo mezi respondenty k metodě sněhové koule, při které se díky jednomu respondentu podařilo shromáždit mnoho dalších navíc. Respondenti mezi sebou živě diskutovali o předložených otázkách a díky řetěžením kontaktů přibývalo osob.

K další interakci mezi mnou a respondenty docházelo neosobně přes internet, když bylo zapotřebí odpovědět na otázky, které se nepodařilo objasnit při terénním výzkumu. Za účelem prohloubení dosavadních poznatků se kontaktovali zástupci walserských spolků přes profily na sociální síti www.facebook.com či přes e-mail.

Z výpovědí respondentů walserské či jiné národnosti se získalo mnoho informací ohledně této etnické skupiny. Především šlo o informace o jejich zvyklostech, začlenění do společnosti, o státních zásadách na jejich etnickou identitu aj.

Dále se informace čerpaly z literárních publikací a odborných článků, které byly k dispozici buď v tištěné podobě, nebo k nahlédnutí online na internetu. Významným zdrojem informací se stala internetová stránka spravovaná walserskou komunitou www.walser-alps.eu, která je vedena autonomním regionem Údolí Aosty v rámci programu Interreg III B.

3.1. Představení informátorů

Tabulka respondentů, výzkum 2015:

Tabulka 1 - Seznam respondentů z terénního výzkumu v roce 2015¹¹¹²

Pořadí	Jméno	Věk	Pohlaví	Povolání	Místo rozhovoru	Bydliště	Délka rozhovoru
1.	Hans	52	muž	zemědělec	Juf, CH	Juf, CH	17 min.
2.	Josef	72	muž	ředitel walserského muzea	Triesenberg, LI	Triesenberg, LI	45 min.
3.	Fabienne	17	žena	studentka	Triesenberg, LI	Triesenberg, LI	8 min.
4.	Lukas	35	muž	číšník	Triesenberg, LI	Triesenberg, LI	18 min.
5.	Fabio	20	muž	student	Triesenberg, LI	Triesenberg, LI	20 min.
6.	Irmgard	55	žena	prodavačka	Triesenberg, LI	Triesenberg, LI	23 min.
7.	Daniel	29	muž	recepční v hotelu	Triesenberg, LI	Triesenberg, LI	13 min.
8.	Ramona	31	žena	prodavačka	Triesenberg, LI	Triesenberg, LI	23 min.
9.	Stephanie	18	žena	studentka	Triesenberg, LI	Triesenberg, LI	19 min.

¹¹ Zdroj: vlastní zpracování

¹² Ve 3. a 4. sloupci jsou názvy států uváděny v oficiální zkratce daného státu; Švýcarsko CH, Lichtenštejnsko LI.

10.	Ursula	42	žena	učitelka	Triesenberg, LI	Triesenberg, LI	40 min.
11.	Richard	61	muž	důchodce	Triesenberg, LI	Triesenberg, LI	34 min.

Při výzkumu v roce 2015 poskytl rozhovor celkem 11 osob. Všichni respondenti byli Walserové, proto tabulka neobsahuje kolonku „národnost“. Jeden muž je švýcarské státní příslušnosti, ostatní lichtenštejnské.

Tabulka 2 - Seznam respondentů z terénního výzkumu v roce 2016¹³

Po- řadí	Jméno	Věk	Pohlaví	Národ- nost	Povolání	Místo rozho- voru	Bydliště	Délka rozhovoru
1	Alice	34	žena	Walserka	lékárnice	Arosa, CH	Itálie	15 min.
2	Angelika	39	žena	Walserka	asistentka v kanceláři	Arosa, CH	Švýcarsko	17 min.
3	Anita	40	žena	Walserka	učitelka	Arosa, CH	Švýcarsko	19 min.
4	Barbara	28	žena	Walserka	prodavač- ka	Arosa, CH	Itálie	12 min.
5	Gerhard	55	muž	Walser	pekař	Arosa, CH	Švýcarsko	17 min.
6	Hans S.	71	muž	Walser	podnikatel	Arosa, CH	Švýcarsko	11 min.
7	Hans Z.	39	muž	Walser	autome- chanik	Arosa, CH	Švýcarsko	10 min.
8	Hildegard	51	muž	Walser	podnikatel	Chur, CH	Rakousko	24 min.
9	Irene S.	55	žena	Rakušanka	žena v domá- cnosti	Arosa, CH	Rakousko	50 min.
10	Irene W.	68	žena	Walserka	proda- vačka	Chur, CH	Švýcarsko	9 min.

¹³ Zdroj: vlastní zpracování

11	Jann	60	muž	Walser	kuchař	Arosa, CH	Rakousko	7 min.
12	Leonhard	60	muž	Walser	tiskař	Arosa, CH	Švýcarsko	5 min.
13	Madlaina	23	žena	Švýcarka	administra- tivní pracovnice	Chur, CH	Chur, Švýcarsko	55 min.
14	Marisa	27	žena	Walserka	knihovnice	Arosa, CH	Lichten- štejsko	23 min.
15	Martin	33	muž	Walser	tesař	Arosa, CH	Švýcarsko	11 min.
16	Roli	35	muž	Walser	podnikatel	Chur, CH	Rakousko	15 min.
17	Sabina	20	žena	Walser	studentka	Chur, CH	Švýcarsko	11 min.
18	Stefan	40	muž	Walser	řidič	Arosa, CH	Švýcarsko	28 min.
19	Thomas	32	muž	Walser	číšník	Chur, CH	Lichten- štejsko	7 min.

V roce 2016 poskytlo v rámci výzkumu rozhovor 19 osob. S většinou respondentů se vedl rozhovor na mezinárodním setkání Walserů „Walsertreffen“ ve městě Chur či Arosa. Do tabulky byla přidána kolonka „národnost“, jelikož ne všichni informátoři byli Walseři. Do výzkumu se zapojilo 11 osob ze Švýcarska, 4 z Rakouska, 2 z Lichtenštejska a 2 z Itálie.

4. Teoretická část

Teoretická část práce zahrnuje vymezení vybraných pojmů, které se vztahují k tématu bakalářské práce. Byly vybrány pojmy jako etnicita, národ a etnikum a také subetnická skupina. Některé z těchto pojmů se vzájemně často zaměňují a úzce spolu souvisí. Následující definice nejsou oficiálními definicemi, naopak je možné se setkat s mnoha různými vysvětleními daného pojmu, které se často liší v souvislosti se subjektivním pohledem autora.

4.1. Vymezení pojmů

Etnicita

Etnicita pochází z řeckého slova „ethnos“, což lze přeložit jako „barbaři“ či „divoši“, nebo znamená dle možného latinského slova „eticus“ v překladu slovo „pohan“.¹⁴ Již podle těchto překladů je zřejmé, že se zpravidla jednalo o určité skupiny lidí, které se odlišovaly od ostatních. Ve své knize „Etnicita v historické perspektivě“ František Bahenský hovoří o pojmu etnicita takto: *„Obecně se jedná o společné znaky, kterými se identifikuje skupina jedinců. Těmi mohou být jazyk, náboženství, dějiny či původ. (...) Etnicita je mnohovýznamový pojem užívaný ve společenských vědách, kterým buď označujeme soubor charakteristik vyjadřujících příslušnost jedince k etniku případně etnické skupině, nebo vědomí či pocit sounáležitosti s etnicky definovanou kolektivitou. (...) Etnicita bývá definována jako komplexní a dynamický znakový systém vzájemně trvale se ovlivňujících prvků, které vznikají, reprodukují se a zanikají v kultuře a ve společnosti.“*¹⁵

S etnicitou se úzce pojí také identita. Identita může být několik, v nejobecnější rovině lze rozdělit identitu na kolektivní a sebeidentitu. Etnická identita (a také například národnostní identita) spadá pod kolektivní (neboli skupinovou) identitu. *„Jedná se o prožitek skupinové sounáležitosti, zároveň je ale založena na individuální, dobrovolné identifikaci se každého jednotlivého člena určitého etnika. Kritérium dobrovolnosti a individuality je zde velmi důležité, jedinec může svou etnickou identitu změnit, stejně*

¹⁴ GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Praha, 1999

¹⁵ BAHENSKÝ, František. *Etnicita v historické perspektivě: Prolegomena ke vzniku, vývoji a proměně kolektivní identity*. Praha, 2010

*tak ji může přijmout za svou v jakémkoli věku, nemusí se identifikovat s etnickou identitou zděděnou, tedy etnickou identitou svých rodičů...atp.*¹⁶

Národ a etnikum

Tyto dva termíny mají mnoho společného a často jsou brány jako synonymum. Leoš Šatava termín etnikum definuje následovně: „*Etnikum je souhrnné označení lidí, kteří mají stejnou etnicitu a sdílejí totéž etnické vědomí, čímž se odlišují od jiných jedinců a skupin. Sjednocujícími a poznávacími rysy jsou zejména jazyk, náboženství či rasa, ale určujícím znakem je etnické sebeuvědomění. (...) Základní charakteristikou etnika je etnicita, jejíž terminologická nejednoznačnost způsobuje rozpory i v jednoznačném a obecně přijatelném vymezení etnika.*“¹⁷

Definice národa by mohla znít velice podobně. Vztah mezi národem a etnikem není jednoznačný a mnozí autoři pohlíží na tyto dva termíny různě. Jak bylo zmíněno výše, lze se setkat s názorem, že etnikum a národ jsou synonymní výrazy. Na druhé straně stojí přesvědčení o odlišnosti, které tkví v tom, že etnikum je skupina, která, na rozdíl od národu, nedosáhla formy státnosti. Etnikum je také často suplováno výrazy jako národnostní menšina, či je možné v konkrétním kontextu užít i pojem regionální menšina.¹⁸

Leoš Šatava ve své knize dělí etnika a národy dle jazykového kritéria a dle početnosti takto:

- a) Velké národy (více než 25 mil. příslušníků)
- b) Středně velké národy (7 – 25 mil.)
- c) Malé národy a národnosti (1 – 7 mil.)
- d) Velmi malá etnika (do 1 mil.)
- e) Miniaturní (méně než 100 tis. příslušníků)

Až do kategorie „velmi malá etnika“ disponují národy s výjimkou Katalánců a Galicijců vlastním národním státem. U „velmi malých etnik“ naopak svůj národní stát mají Maltané, Islandané¹⁹ a Černohorci. Walserové se řadí do kategorie miniaturních etnik.

¹⁶ SKÁLOVÁ, Marie. *Problematika a vlastní vnímání etnicity a etnické identity*. Brno: Masarykova Univerzita, Filozofická fakulta, 2005. Vedoucí práce PhDr. Martina Pavlicová, Csc.

¹⁷ ŠATAVA, Leoš. *Národnostní menšiny v Evropě: encyklopedická příručka*. Praha, 1994, s. 13

¹⁸ Tamtéž, s. 17

¹⁹ Tamtéž, s. 13

V jakém momentě se etnikum stává etnikem? Obecně lze říci, že poté, co si členové dané skupiny uvědomí svou etnicitu, příslušnosti k danému etniku a když si vytvoří a proklamují svou etnickou identitu. Důležitá je kontinuita uvědomování si etnicity, jelikož právě ono uvědomování udržuje etnikum jako takové.²⁰

Subetnické skupiny

Další výrazy: subetnikum, etnická podskupina. V rámci jednoho etnika mohou existovat i subetnika. Jsou to menší skupiny, které sdílí obecné znaky etnika, ale navíc se od ostatních subetnik odlišují – mají své vlastní subetnické prvky, které je spojují. Etnické podskupiny se mohou odlišovat v tradicích, v míře přizpůsobení se okolnímu obyvatelstvu, v jazyce, v životním stylu.

S termínem subetnikum se mnohdy pojí mnohvrstevná identita. Na příkladu Walserů ve Švýcarsku lze mnohvrstevnou - dvojitou - identitu dobře ukázat. Walserové se ve Švýcarsku cítí být Švýcary, ale zároveň se vidí i jako Walserové. Okolí na Walsery pohlíží jako na etnickou podskupinu německojazyčné části obyvatel.

4.2. Vliv státních zásahů na národní identitu

Jen velmi málo států může být nazýváno jednonárodnostními. Evropským příkladem může být Island. V tomto případě hranice státu korespondují s rozložením národnostního složení – vně těchto hranic se nenachází více národů. Na Islandu jsou pak státní zásahy na národní identitu orientovány pouze na Islandčany, stát podniká kroky k podpoře národních zájmů a udržování jejich národní identity. Tento případ je ale velmi vzácný a většinou se na světě vyskytují spíše multinárodnostní státy, které musí řešit konfrontaci konkurenčních nacionalismů.²¹ V případě vícenárodnostních států se stát musí rozhodnout, jakou politiku bude vůči národnostním a etnickým menšinám uplatňovat. Tato politika může být směřována proti zájmům menšiny, nebo naopak bude jejich zájmy respektovat a hájit.

²⁰ SKÁLOVÁ, Marie. *Problematika a vlastní vnímání etnicity a etnické identity*. Brno: Masarykova Univerzita, Filozofická fakulta, 2005. Vedoucí práce PhDr. Martina Pavlicová, Csc.

²¹ KYMLICKA, William. *State Consolidation and National Identity*. *European Commission for Democracy through law (Venice Commission)* [online]. 2003 [cit. 2017-01-31]. Dostupné z: [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-STD\(2003\)039-bil](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-STD(2003)039-bil), s. 38–39

Příkladem podpůrné politiky státu vůči etnické minoritě může být menšinová politika Finska vůči Sámům. Sámové, kteří si v 70. letech 20. století prošli svým jakýmsi obrozením, jsou státem podporováni jak finančně, tak i například ustanovením jejich vlastního parlamentu nebo uzákoněním televizního vysílání v laponštině.²² Pokud stát podnikne kroky k podpoře menšinových národů, může tím pomoci k uchování prvků jejich etnické identity a mnohdy tím může zabránit jejich celkovému vymizení.

Opakem pozitivního postoje k národnostním menšinám je zavedení politiky, při které stát podporuje jen ten nejdominantnější národ, který je zastoupen většinou obyvatel. V tomto případě se stát bude snažit se o asimilaci těch z ostatních, menšinových národů. Donedávna se touto možností řídila většina západoevropských i východoevropských zemí, jejichž cílem bylo vytvořit „národní stát“. Tato strategie byla odůvodňována tím, že národnostní menšiny nejsou ke státu loajální a narušují politickou stabilitu. Dalším odůvodněním bylo, že jsou menšinové národy méně kulturně rozvinuté a že jim tedy bude jejich včlenění do dominantního národa prospěšné. V dalších případech stát jednoduše popřel, že by nějaké národnostní menšiny existovaly (například Řecko popřelo, že by se na jeho území vyskytovala makedonská menšina). Ve skutečnosti byla často hlavním důvodem snaha zbavit menšinu pozemků a jiných prostředků a obohatit jimi dominantní skupinu. Většina západních států se v minulosti pokoušela uložit národní identitu majority prostřednictvím různých národnostních zásad. Patřilo mezi ně zvýhodňování členů dominantní národnostní skupiny, centralizace politické moci tak, aby byly odstraněny vlivy menšin na místní autonomii, přijetí jazykových zákonů, které vyžadovaly znalost většinového jazyka a nařizovaly užívání tohoto jazyka ve veřejných funkcích, přijetí národní vzdělávací politiky založené na jazyku majority, vytvoření národních médií, symbolů a podobně. Ve 20. století přestala být výše zmíněná strategie účinná. Národnostní menšiny se přestaly tak snadno asimilovat, a to jak početně velké menšiny, tak i ty početně menší. Jedním z možných důvodů může být existence různých institucí podporujících právě národnostní minority. V dnešní době je téměř nemožné, aby bylo nějaké menšině zakázáno vydávat například knižní publikace ve svém menšinovém jazyce. Takovýto nebo podobný zákaz by diskvalifikoval stát od přijetí do různých evropských organizací. Obecně řečeno, celý mezinárodní kontext se změnil. V dnešní době mají státy k dispozici méně prostředků

²² ŠATAVA, Leoš. *Národnostní menšiny v Evropě: encyklopedická příručka*. Praha, 1994, s. 75

k budování dominantního národa a naopak menšiny mají větší vnitřní zdroje, více prostředků na svou vlastní obranu a také více externích spojenců.²³

Externími spojenci mohou být různé mezinárodní organizace. Například Evropská unie se spolu s Radou Evropy snaží bojovat proti diskriminaci, xenofobii a rasismu. Důležitým dokumentem je Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin z roku 1995, která stanovuje ochranu práv příslušníků národnostních menšin v rámci evropských standardů.²⁴

Negativní ovlivňování národnostní menšiny státem nemusí vždy způsobit zánik dané komunity, ale naopak se může projevit výraznější snaha etnika o zachování své kultury a posílení národního uvědomění. Příklad takového hnutí lze dohledat i v českých dějinách. V 17. století probíhala v rakouské monarchii rozsáhlá germanizace – čeština byla vytlačena jak ze státní správy, tak i z kultury. V 18. století na tuto situaci reagovali Češi národním obrozením, které znamenalo vyzdvihování a ožívování češtiny, propagaci bohaté české historie, autorské tvorby a mnoho dalšího. Národní uvědomění pravděpodobně zachránilo českou kulturu a výrazně ovlivnilo a spoluurčilo českou národní identitu jako celek.²⁵

V případě, že by se stát v současné době rozhodl diskriminovat určitou menšinu, daná menšina by se pravděpodobně snažila bránit a bojovat (možná i násilím) o udržení svého jazyka, kultury a svých institucí. Než aby tedy státy čelily těmto problémům, rozhodly se sžít se skutečností, že zůstanou i nadále vícenárodnostními státy. Toto rozhodnutí vede ke zvolení druhé možnosti – k akceptaci a uznání všech národů vně státu. Tato strategie zahrnuje státní podporu více národních identit. Státy také vytváří jakési státní podjednotky, územní a místní samosprávy, které spravují území, kde národnostní menšina tvoří většinu – mohou tak účelněji pracovat s rozvíjením národní identity dané menšiny. Menšinový jazyk je mnohdy uznán jako oficiální úřední jazyk, alespoň v rámci své územní jednotky, pokud ne po celé zemi. Jako první přijali tuto formu autonomních územních jednotek a zúřednění menšinových jazyků Švýcarsko a Kanada na počátku 20. století. Postupně se takto začaly orientovat všechny ostatní země západní Evropy.

²³ KYMLICKA, William. State Consolidation and National Identity. *European Commission for Democracy through law (Venice Commission)* [online]. 2003 [cit. 2017-01-31]. Dostupné z: [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-STD\(2003\)039-bil](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-STD(2003)039-bil), s. 39–40

²⁴ Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin. *Vláda ČR* [online]. [cit. 2017-02-06]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rnm/ramcova-umluva-o-ochrane-narodnostnich-mensin-1405/>

²⁵ Národní uvědomění. *Digital Urban Legends* [online]. [cit. 2017-01-30]. Dostupné z: <http://www.digital-guide.cz/cs/realie/vzdelanost/narodni-uvedomeni/>

Ovšem i tento trend, který se mezi demokratickými zeměmi prosadil, s sebou nese určité problémy. Je třeba určit rozsah práv menšinových jazyků nebo hranice menšinových samospráv, což může být příčinou neshod. Tuto druhou možnou strategii často stát doplňuje třetí strategií. Zatímco podporuje svou národnostní rozmanitost, snaží se vybudovat novou, nadnárodní identitu. Příkladem může být Belgie, která sice podporuje národní identitu Vlámů, Valonů i Němců na svém území, ale současně vytváří a podporuje nadnárodní „belgickou“ identitu. I tato třetí možná strategie má své slabiny. Pokud bude státní politika zaměřena zejména na posilování nadnárodní identity, z hlediska menšin může tato strategie působit jen jako aktualizovaná verze té, která preferuje a podporuje pouze dominantní skupinu a snaží se o asimilaci národnostních menšin.²⁶

²⁶ KYMLICKA, William. State Consolidation and National Identity. *European Commission for Democracy through law (Venice Commission)* [online]. 2003 [cit. 2017-01-31]. Dostupné z: [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-STD\(2003\)039-bil](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-STD(2003)039-bil), s. 40–43

5. Praktická část práce

Praktická část se zabývá historií a současností walserského etnika. V této kapitole se definují prvky etnické identity Walserů a zhodnotí se vliv státním zásahů na jejich tradice, dialekt a etnickou identitu obecně. Praktická část práce vychází z výsledků vlastního výzkumu a ze sekundárních zdrojů.

5.1. Stručná historie Walserů

Walserové, německy „Walser“, „Valser“ či „Walliser“, jsou potomci alemánů, kteří se začali v 8. století usazovat v oblasti zvané Valais (něm. Wallis), odkud pochází i jejich pojmenování. Hovoří zvláštním dialektem alemanské němčiny.

Alemaní patřili mezi skupinu západních Germánů. Germánské národy obývaly rozlehlé území severní a střední Evropy. V nejstarších pramenech se Germáni objevují jako primitivní kmenová společnost. Jednotlivé kmeny se lišily svou velikostí i důležitostí. Tyto kmeny a později větší skupiny hovořily germánskými jazyky. Informace o raných germánských jazycích jsou skrovné, není úplně jasné, do jaké míry si byly vzájemně srozumitelné. Tři hlavní jazykové větve byla východogermánština (zcela zanikla), severogermánština a západogermánština.²⁷

První zmínky o Alemanech se nachází v historických pramenech z roku 213 n. l. Jejich jméno lze přeložit jako „všichni muži“, popř. „každý“, což naznačuje, že se jednalo o svaz kmenů. Od 3. století docházelo k častým střetům mezi Alemany a Římany, zejména se jednalo o boje o území (např. oblast Alpského podhůří), avšak kvůli špatné organizaci si Alemaní dobyté území nedokázali dlouho udržet. Jednotlivá vojenská seskupení měla často protichůdné úmysly a postrádala osobu ústředního krále.²⁸

5.1.1. První migrace z údolí Valais

V 5. století našeho letopočtu byla většina románsky mluvících oblastí dnešního severního Švýcarska obývána germánskými kmeny. V následujících staletích byla téměř

²⁷ TODD, Malcolm. *Germáni*, Praha, 1999, s. 7–18

²⁸ Tamtéž, s. 195

zcela poněmčena oblast sahající až do Porýní, kde se nacházela bývalá římská pevnost.²⁹ Potomci alemanských Němců začali obsazovat horní oblast švýcarského kantonu Valais (Upper Valais) v 8. a 9. století.³⁰

V následujících několika letech začala být oblast Horního Valais stále více zalidňována a to dalo vzniknout problému s nedostatkem práce a půdy k obdělávání. Právě tyto problémy s největší pravděpodobností zapříčily migraci walserských (walliských) obyvatel. První skupiny Walserů se z Horního Valais začaly přesouvat skrze horské průsmyky do sousedních horských údolí již na konci 12. století. Ve 13. století tato migrace dosáhla svého vrcholu a skončila v polovině 14. století.³¹

Walserové se začali usazovat v poměrně nehostinných oblastech, za to ale nabývali velkých ploch pozemků a také zvláštních práv „Walserrecht“ – tzv. práv kolonistů. Mezi tyto práva patřila například osobní svoboda, právo vytvářet své vlastní komunitní samosprávy a právo na dlouhodobý pronájem majetku. Také platilo, že v případě smrti osadníka přejde jeho majetek automaticky na jeho dědice. Tyto velmi pozoruhodné výsady v průběhu feudálního věku dokazovaly, jak byly služby Walserů vyhledávány tehdejší aristokracií. Na oplátku za ně Walserové souhlasili s placením roční daně a také byli zavázáni poskytnout v případě potřeby vojenské služby svým pánům.³²

5.1.2. Migrační cesty

Úplně první skupiny walserských migrantů, které zřejmě překročily švýcarský horský průsmyk zvaný Simplon ještě před 12. stoletím, začaly kolonizovat jižní stranu tohoto průsmyku. Ve 13. století došlo k osídlení několika italských vysokohorských údolí. Osadníci z údolí Saaser se usadili v obci Pomatt³³ a například Walserové z oblasti údolí Matter se usadili ve vesnici Gressoney. Walserové z obce Pomatt dále pokračovali ve svém přesídlování a založili obec Bosco Gurin. Stali se tak jedinou německy hovořící komunitou v kantonu Ticino. Další walserské osady lze nalézt i v obcích jako Alagna, Macugnaga, Ornavasso, Rima a Rimella.

²⁹ RICHARDSON, Peter, Nichols. *German-Romance contact: name-giving in Walser settlements*. Amsterdam, 1974

³⁰ FIBICHER, Arthur. *Walliser Geschichte. Sitten: Kantonales Erziehungsdepartement*. Visp, 2004

³¹ RICHARDSON, Peter, Nichols. *German-Romance contact: name-giving in Walser settlements*. Amsterdam, 1974

³² FIBICHER, Arthur. *Walliser Geschichte. Sitten: Kantonales Erziehungsdepartement*. Visp, 2004

³³ Pomatt je název užívaný v němčině a walserském dialektu, italsky se tato obec nazývá Val Formazza

Ve 12. a 13. století se německy mluvící lidé z Valais vydali na západ a usadili se v Savojsku. Založili tam tři osady, z nichž dvě se dodnes nazývají Les Allemands. Německý dialekt se už však v této oblasti dávno nepoužívá.

Migrující Walserové z vesnice Lötschen, kteří se vypravili ve 12. a 13. století na sever, postavili svá nová obydlí i v Berner Oberland, což je nejvýše položená část kantonu Bern. Usadili se konkrétně v údolí Lauterbrunnen a založili osadu Planalp na úpatí hory Brienz Rothorn. Další osada byla založena na západě od švýcarského města Thun.

Lidé z Horního Valais překročili průsmyk Furka hned z počátku 12. století a usadili se v oblasti Urserental, obklopené románskou populací. Odtud jednotlivé skupiny Walserů pronikly přes průsmyk Oberalp do horních toků Rýna a po jeho proudu se dostaly až do obce Obersaxen. Kolonie Walserů ve švýcarském městě Davosu byla pravděpodobně založena osadníky ze spodní části německé Valais a ze západních částí jižních kolonií. Walserové z Davosu a ze západních částí Horního Valais rozšířili své osady až do Lichtenštejnska a rakouské spolkové země Vorarlbersko. Ve Vorarlbersku jsou místa, která stále nesou název přistěhovalců, je to Große Walsertal (Velké walserské údolí) a Kleinwalsertal (Malé walserské údolí).³⁴

5.1.3. Specifikace života Walserů ve středověku

Alpy jsou největším pohořím v Evropě a rozkládají se na území od Rakouska po Francii přes Slovinsko, Itálii, Švýcarsko, Lichtenštejnsko a částečně i Německo. Všechny tyto země na svém území zahrnují část Alp a jsou nazývány souslovím alpské země.

Provázanost mezi životním prostředím a lidským společenstvím je velmi výrazná. Pokud se lidská společenství rozhodovala, kde založí svou osadu, příznivé životní prostředí bylo vždy důležitým aspektem. Přihlíželi k přírodním podmínkám, jako jsou podnební podmínky, množství stravy v okolí nebo třeba bezpečnost. Vysokohorské oblasti znamenaly pro své obyvatele život v překrásné přírodě kontrastující s extrémními životními podmínkami. Obyvatelé těchto oblastí se drsnému podnebí přizpůsobili, byli ovšem nuceni více fyzicky pracovat než lidé žijící v krajích s příznivějším životním prostředím.

³⁴ FIBICHER, Arthur. *Walliser Geschichte. Sitten: Kantonales Erziehungsdepartement*. Visp, 2004

Aby bylo vůbec možné žít v horských oblastech, kde byly od sebe jednotlivé komunity vzdáleny i desítky kilometrů, bylo nezbytné provozovat v těchto vesnicích zemědělství. Odvětví zemědělství bylo pro tyto osady typické a často i různě podporované státem – obyvatelé požívali například různá zvýhodňující práva.

Walserové se tradičně živili jako horští farmáři. Kvůli velkým vzdálenostem mezi vesnicemi bylo zapotřebí, aby komunity disponovaly vždy určitou soběstačností. Obyvatelé museli ovládat základní, avšak nezbytná řemesla jako je zednictví, tesařství, obuvnictví, krejčovství, tkalcovství, kovářství, kamnářství, řeznictví, pekařství a řadu dalších. Mimo tyto činnosti Walserové často obchodovali se svými výrobky na trzích pořádaných ve větších městech v údolích. Ruční výrobou těchto produktů se zabývali během dlouhých zimních měsíců.

Industrializace probíhající v Evropě v 18. století změnila život i obyvatelům odlehlých horských vesnic. Motorizace, zavedení elektřiny a celkový technologický pokrok znamenal pro Walsery nové možnosti obživy a zvýšení efektivity práce. Na změnu v obživě také výrazně zapůsobil vzrůst turismu v 19. století. Někteří Walserové upustili od svých tradičních řemesel a začali provozovat ubytovací služby, pohostinství a jiné služby pro turisty.³⁵

Z vlastní produkce Walserů pocházely zejména mléčné výrobky, maso, zelenina, ovoce a bylinky ze zahrady nebo z lesů. Dále se mezi vlastními produkty nacházely dřevěné výrobky, seno, ovčí vlna, kůže, včelí vosk, svíčky, textil a prací prášek vyrobený z popela. V oblastech, jak je Lech a Silbertal, docházelo i k těžbě železné rudy, stříbra, mědi a železa. Naopak mezi suroviny, které si Walserové museli zakoupit či směnit, patřila sůl, mouka, cukr, olej, káva, víno, alkohol, tabák a krupice. Dále si často kupovali zbraně, parafín, knihy, školní potřeby, léky, hodinky a šperky.³⁶

³⁵ Walser economy. *Walser Alps* [online]. [cit. 2017-02-16]. Dostupné z: <http://www.walser-alps.eu/trade-and-economics/economics>

³⁶ Raw materials – food - goods. *Walser Alps* [online]. [cit. 2017-02-16]. Dostupné z: <http://www.walser-alps.eu/trade-and-economics/economics/raw-materials-food-goods>

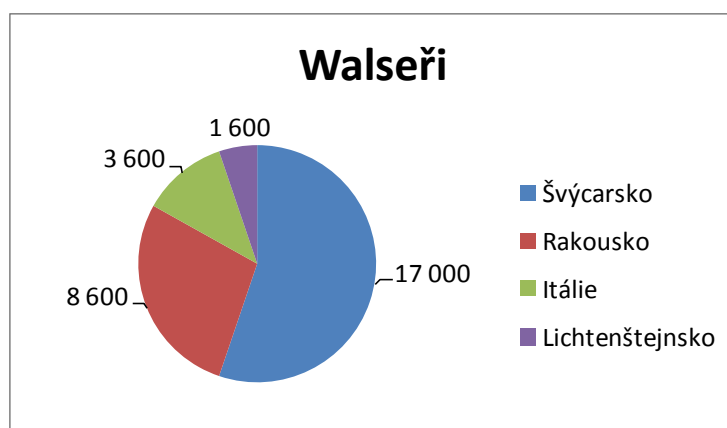
5.2. Současnost Walserů v alpské oblasti

5.2.1. Rozmístění a počty

Walserové se v největším počtu nacházejí v alpské oblasti, zejména ve Švýcarsku, kde jich žije kolem 17 000, dále v Rakousku, v Itálii, v Lichtenštejnsku a některé prameny uvádí, že se mohou nacházet i na území Francie. Většina Walserů je věřících. Nejčastěji se jedná o katolíky, ale i protestantská církev má v rámci walserské komunity zastoupení.

Tabulka 3 - Rozdělení Walserů podle náboženského vyznání ³⁷

Stát	Walseri	Hlavní nábož. – křesťanství (%)	% evangeliků
Švýcarsko	17 000	97,0	2,0
Rakousko	8 600	90,0	1,0
Itálie	3 600	90,0	0,5
Lichtenštejnsko	1 600	96,0	0,4
Celkem	30 800	94,22	1,47

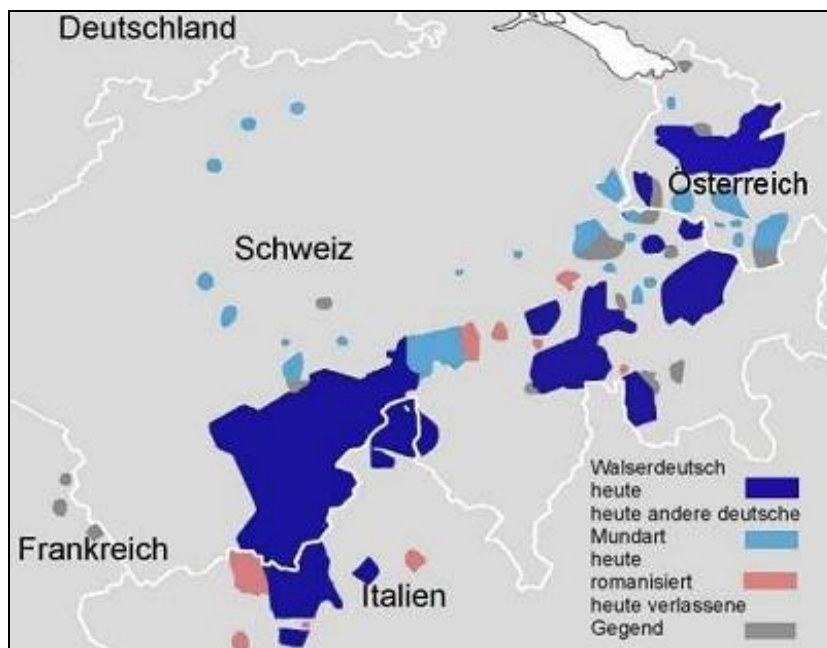


Graf 1 – podíl Walserů v jednotlivých státech³⁸

Obrázek číslo 5 zobrazuje současné rozmístění walserských osad v alpské oblasti. Tmavě modrá barva značí oblasti, kde se Walserové v současnosti stále nachází, růžovou a světle modrou barvou jsou vyznačeny jazykově příbuzné oblasti. Šedými plochami jsou pak vyznačeny opuštěné walserské osady.

³⁷ Walser. *Joshua Project* [online]. [cit. 2016-12-20]. Dostupné z: https://joshuaproject.net/people_groups/15843

³⁸ Tamtéž [cit. 2016-12-20]



Obrázek 5 - Mapa walserských osad³⁹

5.2.2. Švýcarsko

Švýcarsko (Švýcarská konfederace) je vnitrozemský stát nacházející se ve střední Evropě. Hraničí s Itálií, Rakouskem, Německem, Francií a Lichtenštejnskem. Švýcarsko, které se skládá z 26 kantonů (resp. polokantonů), je v rámci Evropy neobvyklou ukázkou nejen v souvislosti se svým státním uspořádáním, ale především z etnického hlediska. Na jeho území se nachází čtyři státní etnika – Germanošvýcaři, Frankošvýcaři, Italošvýcaři a Rétorománi. Nejpočetnější skupinou jsou Germanošvýcaři.⁴⁰

Walserská kultura má své kořeny v oblasti kantonu Valais, který se nachází na jihu Švýcarska. Valais hraničí na jihu s Itálií a na jihozápadě s Francií. Pro tento kanton je typické alpské prostředí a nachází se zde i sedmá nejvyšší hora Alp, Matterhorn. Ve zdejších hospodářství dominuje odvětví cestovního ruchu, a to především díky početným lyžařským střediskům. Značně je zastoupeno také zemědělství.⁴¹ Právě zemědělství bylo hlavní obživou Walserů, kteří zde obhospodařovali pozemky v horách. Walserové se v kantonu Valais stále nachází, především v obci Simplon.

Poté, co v pozdním středověku došlo k velké migraci Walserů z kantonu Valais, se na území Švýcarska začali Walserové usazovat zejména na východě země, hojně v kantonu

³⁹ Walser. *Teune* [online]. [cit. 2016-12-20]. Dostupné z: <http://www.teune.com/walser.php>

⁴⁰ ŠATAVA, Leoš. *Národnostní menšiny v Evropě: encyklopedická příručka*. Praha, 1994, s. 300

⁴¹ PERGLER, Jan. *Švýcarsko*. Praha, 2015

Graubünden. Tento rozlohou největší Švýcarský kanton leží při hranicích s Itálií, Lichtenštejnskem a Rakouskem. Vyznačuje se také hornatým povrchem jako kanton Valais a také je jeho hlavním hospodářským odvětvím cestovní ruch a zemědělství. Dodnes by se měly skupiny Walserů nacházet v následujících oblastech: Obersaxen, Rheinwald, Vals - St. Martin, Safien – Tenna, Tschappina, Versam – Valendas, Avers, Mutten, Churwaldnertal – Praden, Schmitten – Wiesen, Davos, Langwies – Arosa, Klosters, Furna - Danusa - Valzeina – Says, St. Antönien. V kantonu Graubünden se pak nachází i mnoho obcí, kde sice Walserové v minulosti žili, ale v současné době se tam již nevyskytují.⁴²

Dalším regionem, kde lze nalézt stopy walserské kultury, je kanton Ticino. Úředním jazykem je v tomto kantonu italština, ovšem ještě donedávna převládala v obci Bosco Gurin většina s mateřským jazykem němčinou. Právě Bosco Gurin je jedinou obcí, kde byla němčina kvůli početné walserské skupině zavedena jako druhý úřední jazyk.⁴³

5.2.3. *Itálie*

Itálie se skládá z dlouhého poloostrova, jehož západní pobřeží omývá Středozemní moře a východní pobřeží Jaderské moře. Itálie zahrnuje ostrovy Sicílie a Sardinie. V severovýchodní části Itálie hraničí se Slovinskem a Rakouskem, v severní části se Švýcarskem a na severozápadě s Francií. Etnické menšiny jsou rozptýleny zejména v alpské oblasti a na ostrově Sardinie. Walserové se v Itálii vyskytují v nejvyšších počtech v těchto obcích: Gressoney a Issime (Údolí Aosty), Alagna, Rimella, Macugnaga a Formazza (Piemont).⁴⁴

Piemont je kraj ležící v severozápadní části Itálie. Je obklopen nejvyššími italskými pahorky a hraničí s Francií a Švýcarskem. Na území Piemontu žijí Walserové především v provincii Vercelli. Existenci Walserů v Rimelle dokazuje internetová stránka věnovaná přímo walserské komunitě v této obci - www.rimellawalser.it. V 90. letech 20. století žilo v Rimelle 90 Walserů z celkového počtu 159 obyvatel. Obec Alagna zase nabízí walserské

⁴² Walser Areas in Graubünden. *Walser Alps* [online]. [cit. 2017-01-20]. Dostupné z: <http://www.walser-alps.eu/walser-regions/graubuenden>

⁴³ V roce 1990 bylo ještě v Bosco Gurin 35 německy jazyčných obyvatel a 20 osob majících za svůj mateřský jazyk italštinu, v roce 2000 bylo již německy mluvících obyvatel 23 a italsky 37 osob. Zdroj informací: Pubblicazioni USTAT - DSS 2004-3. *Repubblica e Cantone Ticino* [online]. 2004 [cit. 2016-12-15]. Dostupné z: http://www3.ti.ch/DFE/DR/USTAT/allegati/articolo/1152dss_2004-3_2.pdf

⁴⁴ DAL NEGRO, Silvia. Walser, comunita. *Enciclopedia dell'Italiano* [online]. 2011 [cit. 2017-02-01]. Dostupné z: [http://www.treccani.it/enciclopedia/comunita-walser_\(Enciclopedia-dell'Italiano\)/](http://www.treccani.it/enciclopedia/comunita-walser_(Enciclopedia-dell'Italiano)/)

muzeum, avšak počet Walserů v 90. letech 20. století činil pouze 32 osob z celkového počtu 443 obyvatel obce.⁴⁵ I přes nízký počet Walserů se budou v Alagně konat pravidelné kurzy walserského dialektu.⁴⁶

Obce Macugnaga a Formazza se nacházejí v provincii Verbano-Cusio-Ossola na území Piemont. Issime a Gressoney spadá pod provincii Údolí Aosty. V obci Macugnaga se nachází walserské muzeum. Celé muzeum tvoří sedmipokojový dům ve walserském stylu s původním nábytkem. Nejstarší dochované vybavení domu pochází ze 17. století.⁴⁷ Ani ve Formazze nechybí muzeum věnované walserské kultuře. Jedná se o kamenný dům z roku 1569. V „Casa Forte“, jak se domu přezdívá, sídlí místní Lidové muzeum (otevřené pro návštěvníky od června do srpna). Muzeum, které se zaměřuje na walserskou kulturu a počátky lyžování, je zařízeno nábytkem a předměty typickými pro každodenní život venkovského lidu. Během turistické sezóny také hostí krátkodobé výstavy na témata, jako jsou hory a walserské tradice.⁴⁸

Mezi walserské obce na území Itálie se řadí i Rima, Agaro a Salecchio. Již na počátku dvacátého století se však v těchto obcích vyskytovalo méně než sto obyvatel walserského etnika.⁴⁹

5.2.4. Rakousko

Spolková republika Rakousko je vnitrozemský stát nacházející se ve střední Evropě. Skládá se z 9 spolkových zemí, které se vyznačují jistým stupněm autonomie. Základní etnickou složkou Rakouska je germánské obyvatelstvo. Početnou menšinu však tvoří také Slované.

Walserové se na území Rakouska nacházejí zejména ve spolkové republice Vorarlbersko. Vorarlbersko leží na západě Rakouska a hraničí s Německem, Švýcarskem a Lichtenštejnem. Přesný příchod Walserů do Vorarlberska není datován, avšak nejstarší

⁴⁵ DAL NEGRO, Silvia. Walser, comunita. *Enciclopedia dell'Italiano* [online]. 2011 [cit. 2017-02-01]. Dostupné z: [http://www.treccani.it/enciclopedia/comunita-walser_\(Enciclopedia-dell'Italiano\)/](http://www.treccani.it/enciclopedia/comunita-walser_(Enciclopedia-dell'Italiano)/)

⁴⁶ Avvisi - Appuntamenti - Novita. *Sportelli Linguistici Walser* [online]. 2017 [cit. 2017-02-14]. Dostupné z: <http://www.walser.it/Avvisi.asp?Idavviso=336>

⁴⁷ Museo Alts Walserhüüs Van Zer Burfuggu. *Museo Walser – Borca di Macugnaga* [online]. [cit. 2017-02-01]. Dostupné z: <http://www.museowalser.it/eng/index.html>

⁴⁸ Casa Forte of Ponte Formazza. *Lago Maggiore* [online]. [cit. 2017-02-01]. Dostupné z: http://www.illagomaggiore.com/en_US/26116,Poi.html

⁴⁹ DAL NEGRO, Silvia. Walser, comunita. *Enciclopedia dell'Italiano* [online]. 2011 [cit. 2017-02-01]. Dostupné z: [http://www.treccani.it/enciclopedia/comunita-walser_\(Enciclopedia-dell'Italiano\)/](http://www.treccani.it/enciclopedia/comunita-walser_(Enciclopedia-dell'Italiano)/)

dostupné dokumenty stvrzující život Walserů ve Vorarlbersku pochází z roku 1313. Lze tedy předpokládat, že se zde Walsery usadili na přelomu 13. a 14. století.⁵⁰ Ve spolkové zemi Tyrolsko je walserská komunita přítomna pouze v obci Galtür v údolí Paznaun. V tomto údolí se kolem roku 1313 usadilo až 50 walserských rodin, přesto ale byli Walsery dlouhou dobu původními obyvateli Galtüru považováni za cizince.⁵¹

Na území Vorarlberska vytvořili Walsery své komunity v oblasti Laternsertal, kde se lze s Walsery setkat i v dnešní době. Dále se usazovali v oblastech Argental, Damüls a v údolí Brandnertal. O existenci Walserů v obci Silbertal hovoří dokumenty z roku 1319. V obci Silbertal se nacházel i walserský soud. Ve 13. století vytvořili Walsery svou kolonii i ve „Velkém walserském údolí“, Große Walsertal. Dále se Walsery usazovali v oblasti horního Lechtal a v údolí Kleinwalsertal – v překladu „Malé walserské údolí“. Zmíněné oblasti byly povětšinou do příchodu Walserů neobydlené. Jedním z důvodů byl jistě nepříznivý charakter prostředí. Walsery museli být vybaveni určitými dovednostmi, aby mohli kolonizovat vysoko položené horské oblasti. Dnes je mnoho z vyjmenovaných obcí známých jako lyžařská střediska.⁵²

V současné době v Rakousku vychází každý půl rok časopis „Walserheimat in Vorarlberg Tirol und Liechtenstein“, který lze přeložit jako „Walserské dědictví ve Vorarlbersku, Tirolsku a Lichtenštejnsku“. Tato osmdesáti stránková publikace, která se vydává již několik desítek let, obsahuje články o různých aktualitách, plánovaných walserských akcích či oznámení. Lze si přečíst i výtažky z kroniky walserské vesnice z 19. století. Za publikováním tohoto časopisu stojí Spolek Walserů ve Vorarlbersku „Vorarlberg Walservereinigung“. Tento spolek byl založen roku 1967 a jeho cílem je chránit a rozvíjet jazykové a kulturní dědictví walserské společnosti. Působí nejen ve spolkové zemi Vorarlbersku, ale také v Tyrolsku a Lichtenštejnsku.⁵³

⁵⁰ Immigration to Vorarlberg and Tirol. *Walser Alps* [online]. [cit. 2017-02-06]. Dostupné z: http://www.walser-alps.eu/walser-regions/vorarlberg-tirol?set_language=en

⁵¹ Walserweg Vorarlberg. *Walser Alps* [online]. [cit. 2017-02-10]. Dostupné z: <http://www.walser-alps.eu/sehenswuerdigkeiten-landschaft-erleben/walserweg-vorarlberg/walserweg-vorarlberg>

⁵² Immigration to Vorarlberg and Tirol. *Walser Alps* [online]. [cit. 2017-02-06]. Dostupné z: http://www.walser-alps.eu/walser-regions/vorarlberg-tirol?set_language=en

⁵³ Walserheimat in Vorarlberg, Tirol und Liechtenstein. *Bodensee Bibliotheken* [online]. [cit. 2017-02-10]. Dostupné z: <http://www.bodenseebibliotheken.de/zeitschrift.jsf?id=wahe>

5.2.5. *Lichtenštejnsko*

Lichtenštejnsko, úředně Lichtenštejnské knížectví, je malý alpský stát ve střední Evropě. Na jeho území žije řada různých národností, nejvíce cizinců však pochází se Švýcarska a Rakouska, což jsou také státy, se kterými má Lichtenštejnsko společné hranice.⁵⁴ Ačkoli mnoho imigrantů přišlo do země v posledních deseti letech, Walserové se na jeho území začali usazovat již ve 13. století. Walserové jsou rozmístěni po celé zemi, avšak největší skupina se nachází v obcích Triesenberg a Planken. Walserská komunita v Triesenbergu spadá pod Spolek Walserů ve Vorarlbergu a spolupracuje i se Spolkem Walserů v Graubündenu.⁵⁵

Walserové se na území Triesenbergu až do konce 2. světové války živilo tradičně jako horští farmáři. Po 2. světové válce však našla většina z nich práci v průmyslu a ve službách.⁵⁶

V Triesenbergu se nalézají početná Walserská komunita v čele s Josefem Eberlem, Walserem, který je autorem německy psané knihy o Walserech nesoucí název „Walser Heimatmuseum Triesenberg“. Tuto knihu je možné zakoupit v triesenbergském muzeu „Heimatmuseum“, které je věnováno taktéž Walserům. Toto muzeum nabízí v rámci své stálé expozice také možnost navštívit 400 let starý tradiční walserský dům. Triesenberg již několikrát hostil mezinárodní sraz Walserů – „Walsertreffen“.

5.3. Etnická identita

Jedním z hlavních cílů této práce bylo zjistit, na kolik se Walserové cítí být Walsery, jestli se vůbec považují za samostatné etnikum, nebo jen za etnickou podskupinu. Odpověď všech dotázaných Walserů se shodovala v bodě, že se cítí být Walsery a vazba k jejich etnickému původu je silná. Ve Švýcarsku a v Lichtenštejnsku se Walserové nepovažují za samostatné etnikum, ale smýšlí o sobě spíše jen jako o etnické podskupině. „*Například v Itálii nebo v Ticinu jde o etnickou skupinu, ale v německy mluvících*

⁵⁴ Lichtenštejnsko. *Ministerstvo zahraničních věcí* [online]. [cit. 2017-02-05]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/lichtenstejnsko/index.html

⁵⁵ Walser in Liechtenstein. *Walser Alps* [online]. [cit. 2017-02-05]. Dostupné z: <http://www.walser-alps.eu/walser-regionen/liechtenstein>

⁵⁶ Die Walser in Liechtenstein. *Liechtenstein marketing* [online]. [cit. 2017-02-05] Dostupné z: <http://www.tourismus.li/de/Aktivitaeten/Basistexte/Basistext-die-Walser-in-Liechtenstein.html>

oblastech jen o podskupinu,⁵⁷ vypověděl respondent Hildegard. Informátorka Irene, Rakušanka mající za manžela Walsera, dodala: „V Rakousku jde také o samostatnou etnickou skupinu, ale třeba ve Švýcarsku už jenom o podskupinu. V Rakousku nejsou totiž tolik smíchaní s Rakušany, ale snaží se více separovat.“⁵⁸ Walserové se tedy nepovažují vždy za samostatné etnikum, velmi záleží na okolnostech, jako je jazyk majoritní společnosti nebo přesvědčení konkrétní skupiny Walserů na území určitého státu či kantonu. Walserové na území Itálie a Rakouska vnímají svůj původ o něco silněji než švýcarští nebo lichtenštejnští Walserové. V Itálii hraje roli velice výrazný rozdíl mezi walserským dialektem a italštinou. Z výzkumu vyplynulo, že mnoho italských Walserů navíc hovoří italsky se specifickým akcentem, což lze brát jako další faktor, který tuto komunitu odlišuje.

V současné době již není možné na první pohled určit, zda se jedná o Walsera, či příslušníka majoritní společnosti, jelikož Walserové nejsou nijak nápadní svým chováním ani vzhledem. Mluví plynně většinovým jazykem a svůj dialekt si udržují pouze v rámci rodiny či komunity. V dřívějších dobách tomu bylo pravděpodobně jinak, jelikož v mnoha izolovaných walserských vesnicích měl walserský dialekt často přednostní postavení.

Mezi Walsery a jinými národy nepanují žádné neshody a běžně dochází ke sňatkům s příslušníky majoritní společnosti. Na toto bezproblémové soužití může mít vliv i to, jak se Walserové identifikovali se státem, ve kterém žijí. Jelikož do Itálie, Rakouska či na území dnešního Lichtenštejnska emigrovali již před mnoha sty lety, dnešní generace je s danými státy a jejich obyvateli úplně sžitá. Lze zde hovořit o dvojí identitě Walserů. „Narodil jsem se a žiji v Rakousku, takže jsem Rakušan. Ale Walser jsem také, stejně jako moji rodiče byli Walseři a jsou jimi také moji příbuzní.“⁵⁹

Z výzkumu vyšlo najevo, jaké prvky své národní identity považují Walserové za klíčové. Většina uvedla jako nejvýraznější prvek své národní identity jazyk. Jedná se o specifický dialekt němčiny, který není s němčinou příliš srozumitelný. Dále Walsery pojí jejich společné dějiny a úcta ke svým předkům a jejich typickému životnímu stylu, který u některých příslušníků z části přetrvává i do současnosti. Tento životní styl je provázán s životem v horách, se zemědělstvím.

⁵⁷ Rozhovor s respondentem Hildegardem, Chur, 2016

⁵⁸ Rozhovor s respondentkou Irene, Arosa, 2016

⁵⁹ Rozhovor s respondentem Jannem, Arosa, 2016

Náboženství se neprojevovalo jako obecný jev, který by odlišoval Walsera od majority nebo který by spolehlivě identifikoval příslušníka walserského etnika. O svých vlastních tradicích se Walserové sice zmiňovali jako o odlišných od tradic většinové společnosti, ale nijak zvlášť je nevyzdvíhali. Tradice, které respondenti zmínili, se již v současné době příliš nedodržují, a spadají tak spíše do společné walserské historie.

5.3.1. Jazyk

Walserové si zachovali svůj původní jazyk. Jedná se o dialekt alemanské němčiny, konkrétně o nejvyšší alemanštinu, která má své kořeny v kantonu Valais. Současné podoby walserského dialektu se značně liší – některé prvky původního dialektu, který se užíval v kantonu Valais, vymizely. Důvodem může být přes 700 let dlouhý nezávislý vývoj dialektu v daleko roztroušených walserských koloniích, ve kterých na původní jazyk začaly působit vlivy románských jazyků či jiných německých dialektů. Formy dialektu se liší nejen podle regionů, ale i podle horských vesnic, které byly vždy značně izolované. Liší se i míra uchovalosti jazyka.

Dialekt nemá žádný univerzální název. Například mezi Walsery je to jednoduše „Walser“, v klasické němčině „Walser German“ a v Itálii se mu přezdívá buď „Titsch“, nebo „Töitschu“. Zmíněný „Titsch“ a „Töitschu“ jsou dvě odlišné verze walserského dialektu, při kterých si mluvčí vzájemně jen těžko rozumí. Této rozdílnosti napomohla v minulosti izolace dvou různých walserských kolonií. „Titsch“ je užívám především v oblasti italské obce Gressoney, „Töitschu“ lze zaslechnout v obci Issime.⁶⁰

Walserský dialekt se užívá především v rámci rodiny, kde se jazyk předává z generace na generaci. Hans S. dodává: „*Mluvím německy i dialektem. Chodil jsem do školy, kde jsme měli walserskou třídu a jeden nebo dva roky jsme měli některé předměty v dialektu. Dialekt používám každý den se svou walserskou manželskou nebo s kamarády. Dialekt je populární i mezi mladými.*“⁶¹ Že je walserstina stále živým dialektem, to dokládá i míra jejího užívání v rámci komunity. Dialektem se hovoří například během tradičních walserských setkání, kde jsou k zaslechnutí i tradiční zpěvy ve walserském

⁶⁰ BALBONI, Veronica. *Early German education in Italy*. Venezia: Università Ca' Foscari Venezia 2011/2012. Vedoucí práce Prof. Carmel Mary Coonan

⁶¹ Rozhovor s respondentem Hansem S, Arosa, 2016

dialektu. „Walserové mají velkou snahu udržet si dialekt, hlavně v posledních letech,“⁶² potvrzuje Irene. „V dnešní době už Walsery nespojuje stejný životní styl, zásadním pojátkem je právě dialekt. V Rakousku jsou děti hodně vedeny k tomu, aby se dialekt učily a poté jím i s rodiči mluví. Ale třeba v Itálii se děti ve škole učí italsky a nemají potřebu dialekt ovládat, jelikož jim není užitečný. V Itálii mluví lidé dialektem méně než v německy mluvících zemích.“⁶³ I přes úsilí italských regionů o zvýšení prestiže tohoto dialektu a zavedení výuky dialektu do běžných školních osnov počet mluvčích dialektu s každou novou generací klesá.⁶⁴

Podle údajů internetového portálu Ethnologue.com žije na území států Švýcarska, Itálie, Rakouska a Lichtenštejnska celkem kolem 22 780 mluvčích dialekt. Jazyk má ve všech státech status 6b (ohrožený).

Tabulka 4 - Počty mluvčích walserského dialektu⁶⁵

Stát	Počet mluvčích
Švýcarsko	10 000
Itálie	8 080
Rakousko	3 400
Lichtenštejnsko	1 300
Celkem	22 780

Rozdílnost klasické či švýcarské němčiny a dialektu je značná a jazyky jsou si navzájem těžko srozumitelné. Jak uvedl respondent Hildegard, věta „my tančíme“, bude v němčině vypadat jako „Wir tanzen“, v dialektu pak „Wier tanzu“.⁶⁶ Walserové mají mimo jiné svá typická příjmení, například Burgener, Imseng, Zurhriegen nebo Authamatten.

⁶² Rozhovor s respondentkou Irene, Arosa, 2016

⁶³ Rozhovor s respondentem Lucasem, Arosa, 2016

⁶⁴ DAL NEGRO, Silvia. *The decay of a language: the case of a German dialect in the Italian Alps*. New York, 2004

⁶⁵ Walser. *Ethnologue* [online]. [cit. 2017-01-27]. Dostupné z: <https://www.ethnologue.com/language/wae>

⁶⁶ Rozhovor s respondentem Hildegardem, Chur, 2016

5.3.2. Sociálně kulturní život

Organizace a spolky

Mezi nejvýznamnější walserské spolky patří Mezinárodní svaz Walserů „Internationale Vereinigung für Walsertum“, který byl založen roku 1962. Tento svaz má 1600 členů a jeho současným prezidentem je Richard Lehner. Podporuje různá walserská hnutí ve Švýcarsku, Itálii, Rakousku i Lichtenštejnsku, je nápomocen při výzkumných projektech týkajících se Walserů a podílí se na posilování soudržnosti celé komunity napříč státy.⁶⁷ Mezinárodní svaz Walserů dal vzniknout srazu „Walsertreffen“, mezinárodnímu setkání Walserů. Dalším počinem svazu je vydávání pololetního časopisu „Wir Walser“. Autoři časopisu se věnují tématům, jako je výzkum a možnosti walserské komunity, dále publikují básně a příběhy z různých regionů psané walserským dialektem, zveřejňují historické snímky walserských osad, informují o nové literatuře zabývající se walserskou tematikou a zveřejňují oznámení Mezinárodního svazu Walserů.⁶⁸

Mezi další větší aktivní spolky patří Spolek Walserů ve Vorarlbersku a Spolek Walserů v Graubündenu. Mimo tyto velké spolky je třeba zmínit i walserské kluby, které působí v menších oblastech, například v obci Pomatt či ve vesnici Salecchio v Itálii.⁶⁹ Některé z klubů či spolků vznikly na v rámci projektu Interreg III B.

Interreg III B Project „Walser Alps“

Samostatnou podkapitolu si zaslouží program Interreg III B, který funguje pod záštitou Evropské unie. Jeho pilotním projektem je „Walser Alps - modern times and tradition in the heart of Europe“, což je projekt pracující přímo s walserskou komunitou napříč alpskými zeměmi. Pro dosažení vytyčených cílů byl stanoven rozpočet 1.200.000 eur. Za různými úseky projektu stojí různá walserská sdružení nebo regiony, ve kterých se nachází početná skupina Walserů.

Projekt Walser Alps si klade tyto cíle:

- Walserové se aktivně zajímají o svou komunitu a její moderní identitu
- Walserský dialekt je živým jazykem sebevědomé alpské minority

⁶⁷ Internationale Vereinigung für Walsertum (IVfW). *WikiWallis* [online]. [cit. 2017-02-06]. Dostupné z: [http://www.wikiwallis.ch/index.php/Internationale_Vereinigung_f%C3%BCr_Walsertum_\(IVfW\)](http://www.wikiwallis.ch/index.php/Internationale_Vereinigung_f%C3%BCr_Walsertum_(IVfW))

⁶⁸ Mitgliedschaft. *Wir Walser* [online]. [cit. 2017-02-06]. Dostupné z: <https://www.wir-walser.ch/vereinigung/mitgliedschaft>

⁶⁹ Credits: i Walser del VCO. *Walser Cultura* [online]. [cit. 2017-02-06]. Dostupné z: <http://www.walser-cultura.it/credits/>

- Walserské organizace jsou profesionální a nezávislá centra kultury v Alpách
- Mladí Walserové jsou zapojeni do procesů rozhodování v klubech a obcích

Pro dosažení výše zmíněných cílů se projekt dělí do 8 úseků.

- 1. úsek: Nadnárodní příprava a nastavení spolupráce

- 2. úsek: Nadnárodní management

- 3. úsek: Interní projektové řízení

1., 2. a 3. úsek se týká především přípravy, řízení a koordinace úkolů v rámci programu. Na těchto úsecích pracují různé regiony.

- 4. úsek: Rámec komunikace

Úsek komunikace se zaobírá moderní walserskou identitou a mezigenerační soudržností. Základem komunikace je internetová stránka Walser Alps (www.walser-alps.eu), která poskytuje nejaktuálnější informace z walserských regionů a sdružuje všechny webové stránky walserských spolků a muzeí. Tento úsek prezentuje walserskou komunitu médiím a okolí. Za jeho fungování nese odpovědnost Spolek Walserů ve Vorarlbersku.

- 5. úsek: Rámec kulturního dědictví

Snaží se o představení walserského kulturního dědictví dětem za pomoci dokumentů o historii walserské komunity či pomocí starých fotografií. O vybraných tématech je pojednáváno detailně. Za tento úsek jsou odpovědné italské provincie Verbano-Cusio-Ossola a Vercelli.

- 6. úsek: Rámec každodenního života

Úkolem tohoto úseku je přiblížit walserskou kulturu společnosti. Jelikož má walserský dialekt spíše ústní tradici než písemnou, šestý úsek se snaží tuto skutečnost změnit vytvářením slovníků, didaktických materiálů a podobně. Tento úsek spadá pod italský region Údolí Aosty.

- 7. úsek: Rámec krajiny

Úkolem sedmého úseku je koordinace opatření v rámci společenského prostředí a územního plánování. Odpovědnost za tento úsek nese Spolek Walserů v Graubündenu.

- 8. úsek: Rámec moderní identity a soudržnosti mezi Walsery

Cílem posledního úseku je reorganizace vnitřních struktur, vybudování vlastního kompetenčního centra, vyhotovení brožur pro walserské spolky a pořádání workshopů,

kteře budou zaměřeny na walserskou identitu ve 21. století. Za tento úsek odpovídá Mezinárodní sdružení pro walserské tradice.⁷⁰

Kulturní akce

Walserové v rámci posílení vztahů a spolupráce komunit pořádají řadu kulturních akcí. Tou největší, při které se sejde mnoho příslušníků této etnické skupiny, je mezinárodní sraz Walserů „Walsertreffen“. Toto unikátní setkání trvá vždy několik dní a zahrnuje různé doprovodné počiny. V rámci „Walsertreffen“ se pořádá slavnostní průvod v tradičních kostýmech doprovázený lidovou hudbou, nechybí ani různé přednášky na téma jak historie, tak současnosti walserské komunity a pro návštěvníky je připraveno zdarma bohaté občerstvení. Při tomto setkání má své uplatnění i walserský dialekt, který je při této příležitosti užíván například během zmíněných přednášek, v tradičních popěvcích nebo jím hovoří Walserové mezi sebou.

Při výzkumu v červnu v roce 2015 promluvila respondentka Ramona o setkání takto: *„Na podzim příštího roku se uskuteční již v pořadí 19. takovéto setkání. Walserské srazy jsou pořádány pokaždé někde jinde. Následující rok bude walserskou komunitu hostit švýcarské městečko Arosa.“*⁷¹ „Walsertreffen“ je skutečně již mnoho let pořádané slavnostní setkání. Poprvé se takto Walserové setkali v září roku 1962 ve vysokohorském středisku Saas Fee, které leží na území švýcarského kantonu Valais. Od té doby se „Walsertreffen“ organizuje pravidelně vždy po 3 letech a vždy v obcích, které jsou nějakým způsobem s Walsery spojeny. Mezinárodní setkání Walserů se již uskutečnilo v obcích na území Švýcarska, Itálie, Rakouska i Lichtenštejnska. Další setkání, v pořadí 20., se bude konat v roce 2019 a opět na území švýcarského kantonu Valais, tentokrát však v údolí Lötschental. Za těmito srazy stojí Mezinárodní asociace Walserů, jejímž cílem je mimo jiné podporovat soudržnost walserské komunity napříč státy.⁷²

Další významnou událostí je „Der grosse Walserweg“, v překladu Velká walserská cesta. Jedná se o každoroční výpravu přes vrcholky Alp i jejich údolí rozdělenou do několika etap a celkem dlouhou kolem 300 km. Trasa vede po historických stezkách a turisté díky ní mohou nahlédnout do kultury a historie Walserů, k vidění jsou jejich

⁷⁰ Interreg IIIb Project „Walser Alps“. *Walser Alps* [online]. [cit. 2017-01-03]. Dostupné z: <http://www.walser-alps.eu/contact/project-walser-alps>

⁷¹ Rozhovor s respondentkou Ramonou, Triesenberg, 2015

⁷² Walsertreffen. *Walser Alps* [online]. [cit. 2016-12-04]. Dostupné z: http://www.walser-alps.eu/kultur-1/anlaesse-und-feste/walsertreffen-1?set_language=de

rozptýlené osady vysoko v horách. Turisté během cesty získají informace o walserském zemědělství i o jejich zvláštním dialektu. Trasa Velké walserské cesty vede Švýcarskem přes Lichtenštejnsko až do Rakouska. Jedná o fyzicky náročnou cestu, která může trvat až několik týdnů.⁷³

5.3.3. Náboženství

Většina příslušníků walserského etnika je věřící. Tuto skutečnost lze přisuzovat faktu, že Walserové v minulosti obývali zejména nehostinné horské oblasti. Kvůli mrazu, sněhu, bouřím, lavinám a suchým letním měsícům nebylo zemědělství na těchto místech snadné. V těžkých chvílích se tak mohli Walseři upnout k Bohu a modlit se za úrodu, za dostatek jídla a za brzký konec nepříznivého podnebí.

Svatým ochráncem Walserů je Svatý Theodul. Theodul z Grammont, nebo též Theodul z Valais, je patronem zvoníků, vinařů a je vzýván v souvislosti se špatným počasím. Ve Vorarlbersku je také patronem dobytka. Lidé si ho připomínají 16. srpna a na jeho počest bylo vystaveno mnoho kostelů, zejména v kantonu Valais.⁷⁴ Dalšími svatými, kteří jsou uctíváni Walsery, jsou Svatý Nikolaus a Svatý Mauritius.⁷⁵

Již z tabulky č. 1 uvedené v kapitole „Současnost Walserů v alpské oblasti“ je patrné, že většina Walserů (94,22 %) vyznává křesťanství. Walserové se obecně řadí ke katolíkům, ovšem vyskytují se v rámci tohoto etnika i protestanti. K tomuto mísení došlo v důsledku nařízení úřadů v Bernu v 16. století. Úřady v Bernu rozhodly, že se má obyvatelstvo ve všech podřízených obcích stát protestanty. Tímto rozhodnutím určily náboženskou příslušnost Walserům v oblasti Werdenbergu, Berner Oberland a dalších přilehlých údolích. V největším švýcarském kantonu Graubünden se ale každá obec mohla sama rozhodnout, jakou konfesi přijme. Proto se ve švýcarských alpských vesničkách najdou Walserové jak katolíci, tak protestanti.⁷⁶

⁷³ Walserweg. *Schweiz Mobil - Wanderland* [online]. [cit. 2016-12-04]. Dostupné z: <http://www.wanderland.ch/en/routes/route-035.html>

⁷⁴ BUATZ, Friedrich Wilhelm a Traugott BAUTZ. *Biographisch-bibliographisches Kirchenlexikon*. Herzberg, 1996.

⁷⁵ Religious life of the Walser and the people from Valais. *Walser Alps* [online]. [cit. 2017-02-06]. Dostupné z: <http://www.walser-alps.eu/culture/religion/religious-life-of-the-walser-and-the-people-from-valais>

⁷⁶ The reformation in Graubünden. *Walser Alps* [online]. [2017-02-11]. Dostupné z: <http://www.walser-alps.eu/culture/religion/the-reformation-in-graubunden>

Větší část respondentů pravidelně navštěvuje kostely, nejčastěji se účastní nedělní mše. Stephanie k tomuto tématu dodala: „*Já a moje rodina navštěvujeme kostel pravidelně v neděli, účastníme se mší a celkově se zapojujeme do duchovní kultury.*“⁷⁷ Věk zde nehraje téměř žádnou roli, chodí jak mladí, tak starší. Tento úkaz však není ve srovnání s okolím nikterak unikátní, je známo, že alpské země jsou velice pobožné. V oblasti Triesenberg se nachází spousta kaplí a kostelů různých velikostí. Za povšimnutí stojí jak malebné kostelíčky, tak velké kostely, kde místní obyvatelé provádějí různá shromáždění a konají se zde také přednášky nejen na náboženská témata.⁷⁸

5.3.4. Architektura

Neexistuje žádná typicky walserská architektura, která by se značně lišila od okolních staveb. Architektonický styl obytných domů se v alpské oblasti vyvíjel povětšinou regionálně. Například v kantonu Valais převládaly dřevostavby, které byly často vícepodlažní a stavěny byly těsně vedle sebe. Většinou k domu náležela i stodola a kůlna. Obvykle bývaly tyto tradiční domy pokryty granitovými deskami. Takovéto stavby jsou k vidění mimo Valais také například v severní části kantonu Ticino nebo v Graubündenu. Pokud nebyl k dispozici dostatek dřeva, stavělo se i z kamene. Kamenné domy lze nalézt především v oblastech na jihu od obce Simplon.⁷⁹

V lichtenštejnské obci Triesenberg je k vidění tradiční 400 let starý alpský dům (viz. obrázek 6), ve kterém žili Walserové. Je dřevěný, vícepodlažní a jeho základna je kamenná, aby se sklep uchránil před hlodavci. Tento dům je také vybaven původním nábytkem a doplňky, které v minulosti tvořili součást běžného života.

⁷⁷ Rozhovor s respondentkou Stephanií, Triesenberg, 2015

⁷⁸ POZNÍKOVÁ, Veronika. Walserové. *Hospodářská a kulturní studia* [online]. 2016 [cit. 2017-01-05]. Dostupné z: <http://www.hks.re/domains/hks.re/wiki1/doku.php?id=ls2016:walserove>

⁷⁹ Walser architectural style. *Walser Alps* [online]. [2017-02-11]. Dostupné z: <http://www.walser-alps.eu/culture/building-methods>



Obrázek 6 - Tradiční walserský dům, součást muzejní expozice (Triesenberg, Lichtenštejnsko), 2015⁸⁰

5.4. Tradice

Walserský folklór se v zásadě příliš neliší od typického alpského folklóru, kterého je součástí. Místní tradice většinou souvisí s životním stylem na horském venkově. I tak se více či méně dodržuje pár netradičních, čistě walserských zvyků. Tyto zvyky se mohou pojit se společenskými událostmi či s rodinnou obřadností. Respondentka walserského původu Ursula sdělila pár typicky walserských zvyků spojených právě s rodinnou obřadností: *„Při narození dítěte dostane novorozeně chléb s brusinkami, který je mu seslán jako dar od Matky Boží Panny Marie. Další poměrně odlišnou tradicí, kterou dodržujeme, je průběh walserského pohřbu. Než se tato smuteční událost uskuteční, procházejí lidé na hřbitov smuteční bránou, která je ozdobena smutečním kvítím.“*⁸¹

Tradice mají také mnohokrát náboženský podtext, jsou spojené s narozením, smrtí, vzkříšením a životem světců – patronů Walserů. Mezi tyto patrony patří například Svatý Theodul, Nikolaus a Mauritius. Několik zvyků je pohanského původu.⁸²

Kulturní dědictví obsahuje hmotné a nehmotné prvky. Součástí nehmotného kulturního dědictví Walserů je zpěv. Až do prvního mezinárodního setkání Walserů v roce 1952 postrádali příslušníci této etnické skupiny písně, které by sloužily jako jejich

⁸⁰ Zdroj: vlastní archiv

⁸¹ Rozhovor s respondentkou Ursulou, Triesenberg, 2015

⁸² Tradition and customs. *Walser Alps* [online]. [cit. 2016-12-04]. Dostupné z: <http://www.walser-alps.eu/culture/causes-and-celebrations/tradition-and-customs/tradition-and-customs>

identifikační prvek. Až po tomto setkání se začaly skládat písně, které se vázaly přímo k Walserům. Tyto písně, které mají v současné době zasloužené místo v repertoáru walserských hudebních skupin, jsou zpívány jak v němčině, tak v dialektu. Do walserských písní patří zvláštní druh zpěvu – jódlování. Písně jsou také často doprovázeny neobvyklým, avšak pro alpskou oblast typickým hudebním nástrojem - alpským rohem.⁸³ Mimo alpský roh jsou ve walserských písních slyšet další dechové nástroje, harmonika, pochodové činely a jiné.

Právě walserské kapely a tradiční tance v krojích lze zahlédnout na různých walserských slavnostech. Srazy oslavující tradiční materiální a duchovní kulturu Walserů jsou v současné době velice populární a určitou měrou napomáhají i ke zvýšení zájmu turistů o horské oblasti nejen v lyžařské sezóně.

5.4.1. Tradiční kroje

Kroj, tradiční slavnostní oděv, nechybí ani u Walserů. Je jedním z projevů stále uchovávaných kulturních znaků etnika. Walserské kroje nejsou barevně jednotné, ale i tak nesou některé společné znaky. Nejčastěji vyskytovanou barvou je červená, černá a bílá, ale může se objevit i modrá. Konečný vzhled kroje spolu s doplňky se liší podle toho, z jaké obce walserští představitelé přichází.

U ženských krojů jsou nejčastěji vyskytovanými prvky mašle, zdobné vyšívání a drobné třásně. Za zmínku stojí i pokrývka hlavy, což může to být šátek, zdobený klobouk či korunka. Kroje walserských žen také často doplňují živé květiny, které ženy drží v náručích, nebo je mají jako ozdobu připevněné k pokrývce hlavy. Lucas ohledně krojů vypověděl: „*Naše kroje se liší podle vesnic, regionů i zemí. Černý šátek u žen znamená, že někdo blízký zemřel, bílý šátek znamená, že je dotyčná panna, nebo je neprovdaná.*“⁸⁴ Panenství také může značit korunka, kterou nosí v průběhu oslav walserská žena na hlavě. Mužské kroje jsou pak typické zdobenou vestou či sakem a jednoduchým, většinou černým kloboukem.

⁸³ GILLARD-FRIZT, Verena. Music. *Walser Alps* [online]. [cit. 2016-12-21]. Dostupné z: <http://www.walser-alps.eu/culture/music>

⁸⁴ Rozhovor s respondentem Lucasem, Arosa, 2016



Obrázek 7 - Walsеровé ve svých tradičních krojích (Arosa, Švýcarsko), 2016⁸⁵

5.4.2. *Tradiční řemesla*

Obyvatelé alpské oblasti v minulosti sice nebyli příliš majetní, avšak okolní příroda jim poskytovala množství naturálií, jako například dřevo, kamení a vodu. Obyvatelé Alp se naučili tyto prostředky využívat a zručně a kreativně s nimi pracovat. Po staletí se vyvíjely jejich dovednosti v oborech jako je řezbářství, truhlářství, sochařství, kovářství, v práci s keramikou a se sklem. Walsеровé byli také zruční ve vyšívání, krajkářství a v dalších podobných technikách zdobení textilu. Tyto dovednosti nebyly vlastní pouze Walsерům, ale dalo by se říci, že byly hojně využívány i jinými etniky žijícími ve vysokohorském prostředí.

Zmíněné dovednosti se předávaly z generace na generaci a i v současné době, ve které hrají prim zejména nové technologie, žijí výtvarníci, kteří pomocí tradičních technik vytváří nová díla. Příkladem může být paní Anette, která se věnuje výrobě bot tradiční technikou. Tato technika vznikla se založením prvních walserských osad v oblasti italské Valsesie. Dalším příkladem je Ernesto Chiara, který od otce truhláře zdědil vášeň

⁸⁵ Zdroj: vlastní archiv

pro práci s dřevem. Dnes je jeho velkým koníčkem tradiční řezbářství, kterým se zabavovali i walserstí farmáři během dlouhých zimních dní.⁸⁶

5.4.3. Tradiční pokrmy

Jedním z tradičních walserských pokrmů je „walserský chléb“, neboli „Walser Nussbrod“. Tento chléb z tmavého celozrnného pečiva pekli Walserové ve svých tradičních pecích. Vyráběn je z mimořádného másla pocházejícího z nepasterizovaného mléka. Někteří Walserové dodnes podnikají ve výrobě tradičního a vysoce kvalitního pečiva či v oblasti sýrařství. Znáмым sýrem je „Walserstolz“, sýr z kravského mléka, který vznikl přes 600 lety ve Vorarlbersku. Název „Walserstolz“ lze přeložit jako „walserská pýcha“.⁸⁷

Velice oblíbenou potravinou mezi Walsery byly brambory, jelikož je mohli pěstovat i v místech, která kvůli nadmořské výšce nebyla vhodná například pro pěstování obilí. Brambory vyřešily i problémy s hladem, které walserské obyvatelstvo často postihovalo, než začali brambory pěstovat. Tradičním pokrmem je zapečené bramborové suflé s vepřovým sádlem a sýrem. Walserové si také rádi pochutnávají na jehněčím mase. Ovce pásli na pastvinách, které byly příliš příkré pro sušení sena.⁸⁸

Jedním z nejoblíbenějších pokrmů jsou ve walserských rodinách špecle – nudle z mouky a vajíček. „*Jídlo je samozřejmě nedílnou součástí naší kultury, nepočítejte však s žádnými přepychovými pokrmy, nejraději si děláme sýrové špecle s uzenou slaninou.*“⁸⁹

5.5. Zásahy státu na walserskou komunitu

Tato kapitola se věnuje diverzitě státních zásahů a jejich vlivu na walserskou komunitu ve čtyřech vybraných státech. Ne všechny tyto státy pohlíží na Walsery jako na samostatnou etnickou skupinu a s tímto postojem pak souvisí i míra jejich zájmu o uchování walserské kultury jako cenného kulturního dědictví. Důvody, proč by se měla

⁸⁶ Handicraft in Sesia Valley. *Alagna* [online]. [cit. 2016-12-26]. Dostupné z: <https://www.alagna.it/en/handicraft/>

⁸⁷ Walserstolz. *Cheese Library* [online]. [cit. 2016-12-27]. Dostupné z: <http://www.cheeselibrary.com/walserstolz.html>

⁸⁸ DARLING-GANSSER, Manuela a Simon GRIFFITHS. *Winter in the Alps: food by the fireside*. Melbourne, 2009

⁸⁹ Rozhovor s respondentkou Ramonou, Triesenberg, 2016

walserská kultura více propagovat a jaké výhody by to ve výsledku přineslo samotnému státu, uvádí ve své práci Mathieu Petite. Zdůrazňuje kladný vliv Walserů kupříkladu na cestovní ruch. Walserové, jako tradiční obyvatelé Alp, jsou svou historií, tradicemi v oblasti zemědělství a typickými stavbami zajímavou atrakcí. Dále také v rámci svého setkání „Walsertreffen“ prezentují možnost oslavy etnické identity, která může být pro jiná etnika inspirující.⁹⁰

Walserská menšina je ovlivňována buď politikou státu jako takového, samostatnými kantony nebo pouze lokálními orgány. Státní či místní orgány mohou na walserskou společnost působit jak pozitivně, tak negativně. Negativní působení se může vyznačovat lhostejností vůči Walserům a jejich zájmům, podporou asimilace k dominantnější národnostní skupině, či se především v historii objevovalo diskriminační a terorizující jednání. V době fašistické propagandy v Itálii působila na walserské a jiné germánské obyvatelstvo silná italianizace. Státem bylo zavedeno poitalšřování germánských příjmení a došlo i k vystěhovávání germánských obyvatel.

Opakem negativního působení na etnickou identitu této menšiny je působení pozitivní, které může být uskutečňováno například zavedením určité podpůrné legislativy. Walserové se jako komunita často těšila a stále těší podpůrně orientované politice státu. V současné době působí několik walserských spolků, které jsou financovány regionálními či zemskými orgány. Tyto spolky jsou vedeny samotnými Walsery a snaží se o zachování typických walserských kulturních znaků a také napomáhají rozvíjet dobré vztahy mezi různými walserskými společenstvy jak v rámci obcí a regionů, tak i států.

5.5.1. Švýcarsko

Švýcarsko je evropskou zemí, která patří mezi ty nejheterogennější, co se složení národnosti obyvatel týká. Až 24,3 % obyvatel Švýcarska tvoří cizinci.⁹¹ Původní obyvatele lze rozdělit do 4 jazykových skupin: švýcarští Němci, švýcarští Francouzi, švýcarští Italové a Rétorománi. Jazyky všech těchto skupin jsou uznané jako úřední jazyky, obyvatelé jimi mohou hovořit se státními úřady.

⁹⁰ PETITE, Mathieu. A new perspective on the Walser community: Mobilisation of symbolic resources in an INTERREG project. *Revue de géographie alpine/Journal of Alpine Research* 97-2 [online]. 2009 [cit. 2016-12-19]. Dostupné z: <https://rga.revues.org/912>

⁹¹ Švýcarsko. *Ministerstvo zahraničních věcí* [online]. 2016 [cit. 2017-02-05]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/svycarsko/index.html

Mezi základní prameny ochrany etnických menšin patří Evropská charta regionálních či menšinových jazyků, která definuje základní práva jazykových menšin a nastiňuje nejzákladnější opatření nezbytná k ochraně regionálních a menšinových jazyků. Švýcarská Národní rada ratifikovala chartu v roce 1993, v platnost však vstoupila až v roce 1997.⁹²

Walserové nejsou ve Švýcarsku považováni jako samostatný národ. Na rozdíl například od Itálie, kde jsou Walserové považováni za samostatné etnikum/národ, ve Švýcarsku je na ně pohlíženo jen jako na etnickou podskupinu. Z výpovědí švýcarských Walserů vyplynulo, že si nejsou vědomi žádného vlivu na jejich etnickou identitu ze strany státu. Je tomu tak i přes to, že mají Walserové na území Švýcarska mnoholetou historii. Kořeny Walserů lze nalézt u západogermánských kmenů, konkrétně Alemanů, kteří se objevili na území Švýcarska poprvé kolem roku 260 n. l. To bylo území obýváno především Kelty, dále také Helvéty na západě a Réty na východě. V letech 406 – 407 byl Alemany obsazen sever a východ země. V roce 532 se stal západ země součástí Franské říše a v roce 535 postihl stejný osud i území Alemanů. Právě Frankové rozšířili v 7. století mezi pohanské Alemany křesťanskou víru.⁹³

Co se náboženství týká, walserskou komunitu v 16. století, kdy se nacházela pod správou Svaté říše římské, zasáhla náboženská reforma. Během této reformy přešly některé kantony k protestantismu. Jako první kanton, který k reformaci přistoupil, byl Curych. Naopak venkovské centrální Švýcarsko zůstalo katolické.⁹⁴ Dnes se mezi Walsery nachází z celkového počtu věřících 2 % evangelíků, což je ve srovnání s ostatními státy, kde Walserové žijí, největší procento.⁹⁵

Walserský dialekt nemá ve Švýcarsku žádné výsadní postavení a není oficiálně uznán ani jako regionální či menšinový jazyk. Výbor ministrů však ohledně této skutečnosti zdůraznil, že by se měly podpořit nové projekty, které souvisí s ochranou a podporou walserského dialektu a kultury v oblasti Bosco Gurin v kantonu Ticino.⁹⁶

⁹² JOSIKA, Peter. U.S. Biel/Bienne. *Eurolag News* [online]. 2004 [cit. 2017-02-05]. Dostupné z: <http://www.usenglishfoundation.org/view/607>

⁹³ Historie státu. *Moje Švýcarsko* [online]. [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <http://www.moje-svycarsko.cz/Historie+st%C3%A1tu>

⁹⁴ PERGLER, Jan. *Švýcarsko*. Praha, 2015, s. 21

⁹⁵ Walser. *Joshua Project* [online]. [cit. 2016-12-20]. Dostupné z: https://joshuaproject.net/people_groups/15843

⁹⁶ News about the European Charter for Regional or Minority Languages. *Council of Europe* [online]. 2016 [cit. 2017-02-05]. Dostupné z: <http://www.coe.int/en/web/european-charter-regional-or-minority->

V roce 2004 vydal Výbor expertů jmenovaný Radou Evropy zprávu o situaci regionálních a menšinových jazyků ve Švýcarsku a uplatňování Evropské charty regionálních či menšinových jazyků. Zpráva zdůrazňuje relativní pokles počtu mluvčích menšinových a regionálních jazyků, například počet mluvčích walserského dialektu se v oblasti kantonu Ticino snížil z 35 na 23 osob. Výbor v tomto případě poukázal na nedostatek školských zařízení, ve kterých by se walserský dialekt vyučoval.⁹⁷

Jazykovým složením Švýcarska se v nedávné době zabývala státem financovaná rozsáhlá studie Švýcarské národní vědecké nadace (SNF/FNS). Tato studie zkoumá jazykovou rozmanitost Švýcarska, jazykovou politiku země, vzdělávání a zaměřuje se i na postavení individuálních menšinových jazyků. Jak studie poukázala, jazyková politika ve Švýcarsku vychází z takzvaného „teritoriálního principu“. Švýcarské obce mohou mít vlastní variaci oficiálních jazyků, které se určují dle národnostního složení dané obce. Oficiální jazyky každé obce jsou uvedeny v ústavě příslušného kantonu. V současné době však pouze jedna větší obec, Biel/Bienne, je oficiálně dvojjazyčná. Nelze tedy najít obec, kde by byl walserský dialekt uznán jako oficiální jazyk. Dále studie uvedla, že výuka cizích jazyků ve Švýcarsku se zaměřuje tradičně na francouzštinu a němčinu. Ve velké míře se vyučuje také angličtina. Studie upozornila na nedostatečnou propagaci úředního jazyka rétorománštiny, kterým v současné době hovoří méně obyvatel než například španělštinou.⁹⁸

5.5.2. *Itálie*

Odhaduje se, že se na území Itálie v současné době nachází zhruba 290 000 německy hovořících obyvatel (Walserové spadají právě pod německojazyčnou menšinu). Tito obyvatelé tvoří celé 2/3 z celkového počtu obyvatel Jižních Tyrol v provinciích Bolzano a Trento. Několik tisíc dalších německy mluvících obyvatel je rozptýlených v 11 obcích jinde v jižních Alpách.⁹⁹

languages/news/-/asset_publisher/dmlVXyFjpyaZ/content/the-committee-of-ministers-of-the-council-of-europe-has-just-published-a-report-on-the-application-of-the-european-charter-for-regional-or-minority-la

⁹⁷ JOSIKA, Peter. U.S. Biel/Bienne. *Eurolag News* [online]. 2004 [cit. 2017-02-05]. Dostupné z: <http://www.usenglishfoundation.org/view/607>

⁹⁸ JOSIKA, Peter. U. S. Biel/Bienne. *Eurolag News* [online]. 2004 [cit. 2017-02-05]. Dostupné z: <http://www.usenglishfoundation.org/view/607>

⁹⁹ Italy - South Tirolese German-speakers. *Minority Rights* [online]. [cit. 2017-01-29]. Dostupné z: <http://minorityrights.org/minorities/south-tyrolese-german-speakers/>

Po dobu 14 staletí patřili obyvatelé Jižního Tyrolska pod německy mluvící země. V návaznosti na smlouvu St Germain z roku 1919 byla oblast Jižního Tyrolska spolu s převážně italsky mluvícím Trentem postoupena Rakouskem Itálii. V té době byl počet obyvatel Jižního Tyrolska z 85 % německy hovořící. Právě německy hovořící obyvatele negativně zasáhla etnická perzekuce probíhající v období fašismu. Za vlády Benita Mussoliniho byla nařízená celková italianizace Itálie a užívat němčinu na veřejnosti bylo zakázáno. Německé politické strany a spolky byly zakázány a německá příjmení procházela poitalšťováním. V roce 1939 dostali Němci na základě dohody mezi italskou vládou a nacistickým Německem na výběr, buďto zachování jejich etnické identity tím, že opustí své domovy a odstěhují se do Německé říše, nebo zůstanou ve svých domovech, ale plně se asimilují. Ačkoli 80 % Němců byla pro přesun do Německé říše, do roku 1943 se z nich skutečně odstěhovalo pouze 75.000, z nichž se po válce 1/3 vrátila zpět.¹⁰⁰

Po válce, v roce 1946, podepsala Itálie s Rakouskem dohodu De Gasperi – Gruber, která měla zaručovat německy mluvícím obyvatelům Bolzana a Trenta úplnou rovnoprávnost s Italy a jejich etnický, kulturní a hospodářský rozvoj. Podle této smlouvy měla být němčina vyučována ve školách a německá příjmení znovu povolena. I po těchto výhodách, které byly německy mluvícím obyvatelům v oblastech Bolzana a Trenta zaručeny, se projevovaly snahy o znovupřipojení Jižních Tyrol k Rakousku či alespoň o dosažení samostatnosti těchto oblastí. V roce 1946 udělila italská vláda provincii Bolzano omezenou autonomii. Až v roce 1972 měly mezinárodní tlaky, zejména ze strany Spojených národů, za následek zlepšení reálné autonomie. Mnoho pravomocí bylo převedeno na autonomní provincie Bolzano a Trento. Němčina se stala úředním jazykem rovným s italštinou a všechny oficiální oznámení, dokumenty a označení museli být v obou jazycích. Bylo zaručeno vzdělání v mateřském jazyce od školky až po terciární úroveň. Vše bylo kompletně zrealizováno až v roce 1980.¹⁰¹

V roce 1999 vyšel v Itálii v platnost zákon č. 482/1999 O předpisech v oblasti ochrany jazykových a historických menšin. Tento zákon se vztahuje například na menšinu Němců, mezi které se řadí i Walserové. V současné době existují v regionu Piemont čtyři jazykové kanceláře (v obci Formazza, Macugnaga, Rimella a Alagna), které slouží

¹⁰⁰ Italy - South Tyrolese German-speakers. *Minority Rights* [online]. [cit. 2017-01-29]. Dostupné z: <http://minorityrights.org/minorities/south-tyrolese-german-speakers/>

¹⁰¹ Tamtéž [cit. 2017-01-29]

k uplatňování práv právě jazykových menšin. Tyto kanceláře jsou z části financovány z veřejných prostředků. O výši a alokaci subvencí rozhoduje příslušné ministerstvo dle ročního projektu.¹⁰²

Dialekt Walserů je v Itálii oficiálně uznán jako menšinový jazyk,¹⁰³ i přesto se ale upřednostňuje v rámci celé germanofonní menšiny užívání standardní němčiny. Zvláštní statut provincie Bolzano uzákoňuje možnost komunikace jak v italštině, tak v němčině v regionálních, provinčních i místních zastupitelských orgánech. Organizační složky státu jsou v této oblasti povinny užívat němčinu při jednání s německy hovořícími obyvateli. Němčina je vyučovacím jazykem i ve školách a mnoho dětí je bilingvních.¹⁰⁴

Zatímco v provincii Bolzano německá kultura vzkvétá, menší německojazyčné obce, které nenesou žádný speciální statut, jsou v ohrožení. Výjimkou jsou Walserové v malém regionu Údolí Aosty, kde je zaručena ochrana jejich dialektu ve vzdělávacím systému. V obci Issime se nachází úřad veřejné správy, který zastřešuje speciálně některé potřeby Walserů a v obci Gressoney-La-Trinité bylo zřízeno etnografické muzeum.¹⁰⁵ V regionu Údolí Aosty je v provozu i místní rádiová stanice ve walserském dialektu, která je financována ústřední a regionální vládou.¹⁰⁶

5.5.3. Rakousko

V Rakousku nejsou Walserové uznáni jako oficiální národnostní menšina, i přesto je však toto etnikum na území spolkové země Vorarlbersko finančně podporováno. Ve Vorarlbersku zabírají walserské osady celou čtvrtinu celkové rozlohy země. V rámci Rakouska se Walserové nachází také v Tyrolsku. V minulosti byla část Tyrolska – Jižní Tyrolsko – připojeno k Itálii, což přímo zasáhlo do životů Walserů v této oblasti. Dodnes se v Jižním Tyrolsku nachází 70% většina německy mluvících obyvatel.¹⁰⁷

¹⁰² Informace získány z online dopisování přes sociální síť Facebook.com s představitelem spolku Walserverein Pomatt

¹⁰³ Walser German. *Project Gutenberg Self-Publishing* [online]. [cit. 2017-01-29]. Dostupné z: http://self.gutenberg.org/articles/eng/Walser_German

¹⁰⁴ Italy - South Trolese German-speakers. *Minority Rights* [online]. [cit. 2017-01-29]. Dostupné z: <http://minorityrights.org/minorities/south-tyrolese-german-speakers/>

¹⁰⁵ Výsledky výzkumu Ondřeje Křížka

¹⁰⁶ Italy - South Trolese German-speakers. *Minority Rights* [online]. [cit. 2017-01-29]. Dostupné z: <http://minorityrights.org/minorities/south-tyrolese-german-speakers/>

¹⁰⁷ Jazyky Jižního Tyrolska. *Südtirol* [online]. [cit. 2017-02-12]. Dostupné z: <http://www.suedtirol.info/cs/toto-je-jizni-tyrolsko/lide/jazyky-jizniho-tyrolska>

Ve středověku byli walserští kolonisté na území dnešního Rakouska nadáni neobvyklými výsadami. K těmto výsadám patřily zvláštní práva, tzv. „Walserrecht“ – práva kolonistů, a vlastní soudy. Díky těmto právům žili Walserové pod ochranou pronajímatele půdy, byla jim zachována či získána osobní svoboda a bylo jim přiznáno dědičné právo. Walserové byli svobodní v tom smyslu, že nebyli nijak vázáni k pronajímateli či k půdě – Walseři disponovali plným právem na odstoupení. Nevztahovaly se na ně povinnosti, které se vztahovaly na ostatní poddané a ani nebyli povinni platit daně. Nepodléhali žádným omezením ohledně manželství. Byli však zavázáni bránit svého pána a jeho půdu. Dědit pronajatou půdu mohli za určitý roční úrok, na kterém se s pronajímatelem půdy dohodli, avšak toto dědičné právo nebylo nijak jinak omezeno. Potvrzení o pravdivosti informací o těchto výjimečných právech lze nalézt ve smlouvě o dědičném nájmu „Alpe-Ragaz“ v Damülsu z roku 1346.

V roce 1423 získali Walserové jako první mezi ostatními etniky v oblasti právo užívat cestu z Kornau do Obersdorfu. Každá walserská komunita měla také nárok na vlastního právního zástupce – tím byl takzvaný „Ammann“.¹⁰⁸

V roce 1453 ztratili Walserové v Tannbergu a Mittlebergu své výsady, když povstali proti Habsburkům a unesli a zneužili dva vyjednavče arcivévody Sigmunda. Arcivévoda pak musel osvobodit své delegáty osobně. Obyvatele Tannenberg a Mittleberg poté donutil zřít se svých dřívějších práv. Walserové v Mittelbergu a Tannenbergu znovunabyli svá práva v roce 1563 pod císařem Maximilianem.¹⁰⁹ Právě v Tannbergu a v Mittelbergu byly pro Walsery zřízeny zvláštní soudy. V Mittelbergu soud existoval od roku 1563 do roku 1807.¹¹⁰

Informace o současných vlivech rakouského státu na komunitu Walserů poskytl Spolek Walserů ve Vorarlbersku (Vorarlberger Walservereinigung). Vláda Vorarlberska podporuje přímo tento spolek, který mimo vorarlberskou komunitu Walserů sdružuje ještě lichtenštejnské a tyrolské Walsery. Podpora přichází nejčastěji ve finanční podobě, ovšem nejedná se o pravidelné příspěvky. Podle slov zástupce Spolku Walserů ve Vorarlbersku jsou tyto příspěvky vždy spojené s nějakou speciální událostí, například v roce 2013

¹⁰⁸ The Walser legislation. *Walser Alps* [online]. [cit. 2017-02-01]. Dostupné z: http://www.walser-alps.eu/history/the-walser-legislation?set_language=en

¹⁰⁹ Tamtéž [cit. 2017-02-01]

¹¹⁰ History of the Walser. *Kleinwalsertal*. [online]. [cit. 2017-02-01]. Dostupné z: <http://www.kleinwalsertal.com/en/holiday-worlds/culture/cultural-knowledge/history>

poskytla vorarlberská vláda finanční příspěvek na oslavu výročí 700 let walserské komunity ve Vorarlbersku. Tato oslava se pořádala v obci Damüls. Vláda finančně vypomůže i s plánovanou slavností u příležitosti 50 let od vzniku Spolku Walserů ve Vorarlbersku. V roce 2013 vydal spolek knihu „Walserweg Vorarlberg“, která je průvodcem vorarlberskou, lichtenštejnskou a tyrolskou částí Walserské cesty. Tato kniha byla také zčásti financována vorarlberskou vládou.

Co se týká možnosti studia walserského dialektu na území Rakouska, v současné době neprobíhají žádné veřejné kurzy dialektu. Podle vyjádření spolku mají předávání znalosti walserského dialektu za úkol walserské rodiny – dialekt by se měl předávat z generace na generaci.¹¹¹

5.5.4. Lichtenštejnsko

Walsery v minulosti na území dnešního státu Lichtenštejnska zasáhly náboženské reformní impulzy z levého břehu Rýna, který se většinově přihlásil k protestantismu. Luteránství však výrazněji zasáhlo jen Vaduz a Schellenberg,¹¹² proto se tato reformní vlna walserské populace, která obývala jiné oblasti, příliš nedotkla. Dnes se z 96 % Walserů, kteří jsou věřící, řadí pouze 0,4 % z nich k evangelíkům.

Lichtenštejnsko v roce 1997 ratifikovalo Rámcovou úmluvu o ochraně národnostních menšin. Walserská menšina ovšem není uznána jako oficiální lichtenštejnská menšina. Co se týká jazyka, podle oficiálních internetových stránek Lichtenštejnska je úředním jazykem němčina, ovšem na každodenní bázi se užívá i alemanský dialekt.¹¹³ Pracovník infocentra v hlavním městě Vaduz skrz e-mailovou komunikaci vypověděl, že dokonce existuje v Lichtenštejnsku možnost studia walserského dialektu. O propagaci a podporu zájmů walserských komunit usilují na území Lichtenštejnska spíše soukromé spolky než stát jako takový. Lichtenštejnští Walserové si nejsou vědomi žádného konkrétního vlivu státu na jejich etnickou identitu. Na lichtenštejnské Walsery působí nepřímo podpora rakouské spolkové země Vorarlbersko skrze Spolek Walserů ve Vorarlbersku, který sdružuje také lichtenštejnské Walsery.

¹¹¹ Informace získány e-mailovým dopisováním se zástupcem Spolku Walserů ve Vorarlbersku

¹¹² HORČIČKA, Václav, Drahomír SUCHÁNEK a Jan ŽUPANIČ. *Dějiny Lichtenštejnska*. Praha, 2011, s. 34

¹¹³ Languages. [online]. *Fürstentum Liechtenstein* [cit. 2017-02-01]. Dostupné z: <https://www.liechtenstein.li/en/country-and-people/society/population/languages/>

6. Závěr

Walserové jsou etnikum nacházející se v alpských oblastech, které nečítá ani 40 000 osob. Ačkoliv se nejedná o velké ani známé etnikum, co se týká kultury, mají toho Walserové poměrně hodně, co nabídnou. V rámci jejich kultury se uchoval jedinečný dialekt alemanské němčiny.

„Jakými hlavními prvky je utvářena etnická identita Walserů?“ Výzkum walserské menšiny na území alpských států ukázal, že jsou si Walseri vědomi své etnické odlišnosti od většinové populace. Všichni se shodli na tom, že jejich nejvýraznějším prvkem, kterým se od ostatních odlišují, je jejich vlastní dialekt. Ačkoliv se komunita snaží o uchování tohoto kulturního prvku, ve většině oblastí není možné naučit se dialektu jinde než doma. Mimo jazyk respondenti uvedli jako své identifikující prvky také společnou historii a životní styl založený na horském farmaření. Většina Walserů se již jako zemědělci či farmáři neživí, avšak jsou si vědomi toho, že mají v těchto povoláních své kořeny.

„Jsou tyto prvky shodné u Walserů ve Švýcarsku, Itálii, Rakousku a Lichtenštejnsku?“ Z výsledků výzkumu vyplynulo, že se výše zmíněné prvky etnické identity Walserů neliší v závislosti na státu. Walserové, ať už švýcarští, italští, rakouští či lichtenštejnští, vnímají svůj původ podobně. Klíčovým znakem, který toto etnikum dělá odlišným, je jejich dialekt, a to ať žijí kdekoliv. Ve všech státech se lze také setkat se silným poutem Walserů k jejich komunitě. Na mezinárodní sraz Walserů se skutečně sjíždějí Walserové z různých zemí, aby tam oslavili svou vlastní kulturu a setkali se s ostatními příslušníky walserské komunity.

„Považují se Walserové za samostatnou etnickou skupinu, nebo spíše za etnickou podskupinu?“ Zatímco prvky etnické identity Walserů jsou ve všech státech shodné, zda jsou samostatnou etnickou skupinou, v tom se názory švýcarských a italských Walserů liší. Walserové v Itálii a v Rakousku se více vidí jako svébytné etnikum než švýcarští Walserové, kteří se považují spíše jen za etnickou podskupinu. Svůj podíl na tomto názoru může mít i fakt, že Walserové ze Švýcarska pocházejí, tudíž mají se samotným Švýcarskem a „švýcarstvím“ silnější spojení. Nutno však dodat, že ne vždy se přesvědčení Walserů ztotožňuje s přesvědčením většinové společnosti. V mnoha ohledech je walserská kultura brána obecně jako kultura alpských etnik. Na území Itálie je pak možné sledovat, že jsou Walserové řazeni obecně do německé menšiny.

„V jakých ohledech a do jaké míry se Walserové integrovali do majoritní společnosti?“ Walserové emigrovali do různých alpských států již před více než sedmi sty lety, a proto je již dnešní generace sžitá s národem, který tvoří v dané zemi většinu. Všichni umí jazyk většinové společnosti a ovládají ho většinou lépe než svůj vlastní dialekt. V dnešní době lze jen stěží nalézt mladého Walsera, který má oba rodiče Walsery. V některých státech se Walserové ztotožňují s majoritní společností více, v některých méně. Rakouští Walserové mají stále tendence se od majority nějakým způsobem oddělovat.

Okolí na Walsery nepohlíží jako na velmi odlišné společenství a o Walserech mají povědomí většinou jen lidé, kteří žijí v jejich blízkosti. Tito lidé vědí, že někteří z Walserů užívají svůj vlastní dialekt a mají povědomí o jejich historii. Mezi příslušníky majoritní společnosti se lze setkat i s myšlenkou, že jsou Walserové kočovníci. Tento názor ale Walserové neuznávají – nekočovali, v místě, kam imigrovali, se nastálo usadili. Walserové jsou povětšinou katolíci, což nelze brát jako nijak odlišující prvek.

I přesto, že se na první pohled Walserové od majoritní společnosti neliší, lze se u Walserů setkat s dvojitou identitou. Na jednu stranu sami sebe vidí jako příslušníky daného státu, ale na druhou stranu jsou si dobře vědomi původu svých předků a ztotožňují se i s walserskou identitou.

„Jaké jsou hlavní walserské tradice a co Walserům napomáhá (brání) v jejich udržování?“ Původní tradice Walserů jsou zpravidla zvyky, které se již příliš nedodržují. Mnoho tradic mají společných s ostatními obyvateli Švýcarska, Rakouska, Itálie a Lichtenštejnska a nejčastěji mají náboženský charakter. Dodržování původních tradic walserského etnika brání v současné době vylidňování walserských a nahrazování těchto tradic jinými, což je důsledek asimilace. Při výjimečných událostech, například při setkání „Walsertreffen“, jsou Walserům jejich historické tradice připomínány.

„Jaký je vliv státních zásahů ve Švýcarsku, Itálii, Rakousku a Lichtenštejnsku na udržování (ztrátu) walserských tradic?“ Státní zásahy na walserské tradice se různí ve své podstatě i síle vlivu podle toho, ve kterém státě jsou uplatňovány – a pokud vůbec. Ve Švýcarsku či Lichtenštejnsku neprobíhají žádné výrazné státní zásahy, které by ovlivnily tradice walserské společnosti. Naopak v Itálii a v Rakousku, kde jsou Walserové považováni jako samostatná etnická skupina, probíhají podpůrné programy, a to především v rámci autonomie regionů, ve kterých se Walserové nachází. Ve vztahu k tradicím tyto

programy napomáhají vzbuzovat zájem o walserské tradice jak u mladých Walserů, tak například i u turistů. Tradiční walserské či alpské zvyky jsou představovány nejčastěji v muzeích či v knižních publikacích. V Itálii mají Walserové dobré postavení především v regionech Piemont a Údolí Aosty, v Rakousku pak podporuje walserskou komunitu spolková země Vorarlbersko. Mnohdy orgány státu působí na walserskou menšinu na popud mezinárodních organizací. Velice příznivě na skupinu Walserů zapůsobila činnost regionálních či provinčních úřadů v rámci programu Interreg III B, za kterým stojí Evropská unie.

Sama walserská menšina je aktivní v oblasti kulturního života společnosti. Existuje mnoho různých walserských spolků, které pravidelně pořádají srazy. Součástí srazů je často i doprovodný program, který tvoří vystoupení tradičních walserských hudebních skupin, průvod městem a krojích a podobně. Spolky Walserů se také snaží o propagaci walserské menšiny publikováním naučných knih a turistických příruček, ve kterých se lze dočíst o walserských tradicích. Právě publikaci naučných knih a pořádání několika slavností finančně napomohla spolková země Vorarlbersko. Ačkoli se považuje za klíčové přenášení dialektu v rámci rodin, v Itálii a v Lichtenštejnsku je v současné době možné docházet na lekce walserského dialektu.

Žádný z daných států nepodniká kroky, které by přímo zapříčiňovaly ztrátu walserských tradic. Nutno ovšem uvést, že v minulosti působily negativní vlivy na Walsery v Itálii, kde docházelo v období italianizace k silné diskriminaci německy hovořících obyvatel.

Závěrem bakalářské práce je konstatování, že Walsery lze v současné době považovat za svébytné etnikum, které si plně uvědomuje svou existenci. Jako mnoho jiných malých evropských etnik jsou i Walserové ohroženi všeobecnou asimilační tendencí. Jako klíčový způsob boje za udržení svého kulturního bohatství lze považovat aktivitu walserských spolků, které celou komunitu sdružují. Velice přínosný byl program financovaný Evropskou unií Interreg III B, který vytyčil konkrétní cíle a určil odpovědné regiony či spolky, které budou o splnění daných cílů usilovat. Do budoucna by walserské komunitě pomohl k zachování si svého jedinečného dialektu a kultury obecně větší zájem ze strany státu, především ve Švýcarsku.

7. Seznam použitých zdrojů

- Avvisi - Appuntamenti - Novita. *Sportelli Linguistici Walser* [online]. 2017 [cit. 2017-02-14]. Dostupné z: <http://www.walser.it/Avvisi.asp?Idavviso=336>
- BAHENSKÝ, František. *Etnicita v historické perspektivě: Prolegomena ke vzniku, vývoji a proměně kolektivní identity*. Praha: Etnologický ústav Akademie věd České republiky, 2010. ISBN 978-80-87112-44-1.
- BALBONI, Veronica. *Early German education in Italy*. Venezia: Università Ca' Foscari Venezia 2011/2012. Vedoucí práce Prof. Carmel Mary Coonan
- BAUTZ, Friedrich Wilhelm a Traugott BAUTZ. *Biographisch-bibliographisches Kirchenlexikon*. Herzberg: T. Bautz, 1996. ISBN 38-8309-064-6.
- Casa Forte of Ponte Formazza. *Lago Maggiore* [online]. [cit. 2017-02-01]. Dostupné z: http://www.illagomaggiore.com/en_US/26116,Poi.html
- Credits: i Walser del VCO. *Walser Cultura* [online]. [cit. 2017-02-06]. Dostupné z: <http://www.walser-cultura.it/credits/>
- DAL NEGRO, Silvia. *The decay of a language: the case of a German dialect in the Italian Alps*. New York: P. Lang, 2004. ISBN 082046872X.
- DAL NEGRO, Silvia. Walser, comunita. *Enciclopedia dell'Italiano* [online]. 2011 [cit. 2017-02-01]. Dostupné z: [http://www.treccani.it/enciclopedia/comunita-walser_\(Enciclopedia-dell'Italiano\)/](http://www.treccani.it/enciclopedia/comunita-walser_(Enciclopedia-dell'Italiano)/)
- DARLING-GANSSER, Manuela a Simon GRIFFITHS. *Winter in the Alps: food by the fireside*. Melbourne: Hardie Grant Books, 2009. ISBN 17-4066-738-7. Další dostupnost: books.google.cz
- Die Walser in Liechtenstein. *Liechtenstein marketing* [online]. [cit. 2017-02-05] Dostupné z: <http://www.tourismus.li/de/Aktivitaeten/Basistexte/Basistext-die-Walser-in-Liechtenstein.html>
- FIBICHER, Arthur. *Walliser Geschichte. Sitten: Kantonaales Erziehungsdepartement*. [online]. Verze. Visp: Rotten-Verlag, 2004 [cit. 2016-12-04]. Dostupné z: <http://www.walser-alps.eu/history>
- GELLNER, Ernest André. *Národy a nacionalismus*. Vyd. 2. Praha: J. Hříbal, 1993. ISBN 80-901381-1-X.
- GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Vyd. 1. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4.

- GILLARD-FRIZT, Verena. Music. *Walser Alps* [online]. [cit. 2016-12-21]. Dostupné z: <http://www.walser-alps.eu/culture/music>
- Handicraft in Sesia Valley. *Alagna* [online]. [cit. 2016-12-26]. Dostupné z: <https://www.alagna.it/en/handicraft/>
- Historie státu. *Moje Švýcarsko* [online]. [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <http://www.moje-svycarsko.cz/Historie+st%C3%A1tu>
- History of the Walser. *Kleinwalsertal*. [online]. [cit. 2017-02-01]. Dostupné z: <http://www.kleinwalsertal.com/en/holiday-worlds/culture/cultural-knowledge/history>
- HORČIČKA, Václav, Drahomír SUCHÁNEK a Jan ŽUPANIČ. *Dějiny Lichtenštejnska*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2011. Dějiny států. ISBN 978-80-7422-111-8.
- HROCH, Miroslav. *Národy nejsou dílem náhody: příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. ISBN 978-80-7419-010-0.
- Immigration to Vorarlberg and Tirol. *Walser Alps* [online]. [cit. 2017-02-06]. Dostupné z: http://www.walser-alps.eu/walser-regions/vorarlberg-tirol?set_language=en
- Internationale Vereinigung für Walsertum (IVfW). *WikiWallis* [online]. [cit. 2017-02-06]. Dostupné z: [http://www.wikiwallis.ch/index.php/Internationale_Vereinigung_f%C3%BCr_Walsertum_\(IVfW\)](http://www.wikiwallis.ch/index.php/Internationale_Vereinigung_f%C3%BCr_Walsertum_(IVfW))
- Interreg IIIb Project „Walser Alps“. *Walser Alps* [online]. [cit. 2017-01-03]. Dostupné na: <http://www.walser-alps.eu/contact/project-walser-alps>
- Italy - South Tirolese German-speakers. *Minority Rights* [online]. [cit. 2017-01-29]. Dostupné z: <http://minorityrights.org/minorities/south-tyrolese-german-speakers/>
- Italy – Aostans. *Minority Rights* [online]. [cit. 2017-01-29]. Dostupné z: <http://minorityrights.org/minorities/aostans/>
- Jazyky Jižního Tyrolska. *Südtirol* [online]. [cit. 2017-02-12]. Dostupné z: <http://www.suedtirol.info/cs/toto-je-jizni-tyrolsko/lide/jazyky-jizniho-tyrolska>
- JOSIKA, Peter. U.S. Biel/Bienne. *Eurolag News* [online]. 2004 [cit. 2017-02-05]. Dostupné z: <http://www.usenglishfoundation.org/view/607>
- Languages. [online]. *Fürstentum Liechtenstein* [cit. 2017-02-01]. Dostupné z: <https://www.liechtenstein.li/en/country-and-people/society/population/languages/>

- Lichtenštejnko. *Ministerstvo zahraničních věcí* [online]. [cit. 2017-02-05]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/lichtenstejnko/index.html
- Mitgliedschaft. *Wir Walser* [online]. [cit. 2017-02-06]. Dostupné z: <https://www.wir-walser.ch/vereinigung/mitgliedschaft>
- Museo Alts Walserhüüs Van Zer Burfuggu. *Museo Walser – Borca di Macugnaga* [online]. [cit. 2017-02-01]. Dostupné z: <http://www.museowalser.it/eng/index.html>
- Národní uvědomění. *Digital Urban Legendshttp* [online]. [cit. 2017-01-30]. Dostupné z: <http://www.digital-guide.cz/cs/realie/vzdelanost/narodni-uvedomeni/>
- News about the European Charter for Regional or Minority Languages. *Council of Europe* [online]. 2016 [cit. 2017-02-05]. Dostupné z: http://www.coe.int/en/web/european-charter-regional-or-minority-languages/news//asset_publisher/dmlVXYFjpyaZ/content/the-committee-of-ministers-of-the-council-of-europe-has-just-published-a-report-on-the-application-of-the-european-charter-for-regional-or-minority-la
- O projektu Pestrá Evropa. *Pestrá Evropa* [online]. [cit. 2017-02-16]. Dostupné z: <http://pestraevropa.hks.re/>
- PERGLER, Jan. *Švýcarsko*. Vyd. 3. Praha: Freytag & Berndt, 2015. ISBN 978-80-7316-207-8
- PETITE, Mathieu. A new perspective on the Walser community: Mobilisation of symbolic resources in an INTERREG project. *Revue de géographie alpine/Journal of Alpine Research* 97-2 [online]. 2009 [cit. 2016-12-19]. Dostupné z: <https://rga.revues.org/912>
- POZNÍKOVÁ, Veronika. Walserové. *Hospodářská a kulturní studia* [online]. 2016 [cit. 2017-01-05]. Dostupné z: <http://www.hks.re/domains/hks.re/wiki1/doku.php?id=ls2016:walserove>
- Publicazioni USTAT - DSS 2004-3. *Repubblica e Cantone Ticino* [online]. 2004 [cit. 2016-12-15]. Dostupné z: http://www3.ti.ch/DFE/DR/USTAT/allegati/articolo/1152dss_2004-3_2.pdf
- Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin. *Vláda ČR* [online]. [cit. 2017-02-06]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rnm/ramcova-umluva-o-ochrane-narodnostnich-mensin-1405/>
- Raw materials – food - goods. *Walser Alps* [online]. [cit. 2017-02-16]. Dostupné z: <http://www.walser-alps.eu/trade-and-economics/economics/raw-materials-food-goods>

- Religious life of the Walser and the people from Valais. *Walser Alps* [online]. [cit. 2017-02-06]. Dostupné z: <http://www.walser-alps.eu/culture/religion/religious-life-of-the-walser-and-the-people-from-valais>
- RICHARDSON, Peter Nichols. *German-Romance contact: name-giving in Walser Settlements*. Amsterdam: Rodopi, 1974. ISBN 90-6203-221-4. Další dostupnost: books.google.cz
- SKÁLOVÁ, Marie. *Problematika a vlastní vnímání etnicity a etnické identity*. Brno: Masarykova Univerzita, Filozofická fakulta, 2005. Vedoucí práce PhDr. Martina Pavlicová, Csc.
- Swiss population – facts and figures. *Presence Switzerland* [online]. 2016 [cit. 2017-01-27]. Dostupné z: <https://www.eda.admin.ch/aboutswitzerland/en/home/gesellschaft/bevoelkerung/die-bevoelkerung---fakten-und-zahlen.html>
- ŠATAVA, Leoš. *Jazyk a identita etnických menšin: možnosti zachování a revitalizace*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. ISBN 978-80-86429-83-0.
- ŠATAVA, Leoš. *Národnostní menšiny v Evropě: encyklopedická příručka*. Praha: I. Železný, 1994. ISBN 80-7116-375-9.
- Švýcarsko. *Ministerstvo zahraničních věcí* [online]. 2016 [cit. 2017-02-05]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/svycarsko/index.html
- The reformation in Graubünden. *Walser Alps* [online]. [2017-02-11]. Dostupné z: <http://www.walser-alps.eu/culture/religion/the-reformation-in-graubuenden>
- The Walser legislation. *Walser Alps* [online]. [cit. 2017-02-01]. Dostupné z: http://www.walser-alps.eu/history/the-walser-legislation?set_language=en
- TODD, Malcolm. *Germáni*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999. ISBN 80-7106-263-4.
- Tradition and customs. *Walser Alps* [online]. [cit. 2016-12-04]. Dostupné z: <http://www.walser-alps.eu/culture/causes-and-celebrations/tradition-and-customs/tradition-and-customs>
- VIAZZO, Pier Paolo. *Upland Communities: Environment, Population, and Social Structure in the Alps since the Sixteenth Century*. Cambridge: Cambridge University Press, 1989. ISBN 05-2130-663-9.
- Walser architectural style. *Walser Alps* [online]. [2017-02-11]. Dostupné z: <http://www.walser-alps.eu/culture/building-methods>
- Walser Areas in Graubünden. *Walser Alps* [online]. [cit. 2017-01-20]. Dostupné z: <http://www.walser-alps.eu/walser-regions/graubuenden>

- Walser economy. *Walser Alps* [online]. [cit. 2017-02-16]. Dostupné z:
<http://www.walser-alps.eu/trade-and-economics/economics>
- Walser. *Ethnologue* [online]. [cit. 2017-01-27]. Dostupné z:
<https://www.ethnologue.com/language/wae>
- Walser German. *Project Gutenberg Self-Publishing* [online]. [cit. 2017-01-29].
Dostupné z: http://self.gutenberg.org/articles/eng/Walser_German
- Walserheimat in Vorarlberg, Tirol und Liechtenstein. *Bodensee Bibliotheken* [online].
[cit. 2017-02-10]. Dostupné z:
<http://www.bodenseebibliotheken.de/zeitschrift.jsf?id=wahe>
- Walser in Liechtenstein. *Walser Alps* [online]. [cit. 2017-02-05]. Dostupné z:
<http://www.walser-alps.eu/walser-regionen/liechtenstein>
- Walser. *Joshua Project* [online]. [cit. 2016-12-20]. Dostupné z:
https://joshuaproject.net/people_groups/15843
- Walserstolz. *Cheese Library* [online]. [cit. 2016-12-27]. Dostupné z:
<http://www.cheeselibrary.com/walserstolz.html>
- Walsertreffen. *Walser Alps* [online]. [cit. 2016-12-04]. Dostupné z:
http://www.walser-alps.eu/kultur-1/anlaesse-und-feste/walsertreffen-1?set_language=de
- Walserweg. *Schweiz Mobil - Wanderland* [online]. [cit. 2016-12-04]. Dostupné z:
<http://www.wanderland.ch/en/routes/route-035.html>
- Walserweg Vorarlberg. *Walser Alps* [online]. [cit. 2017-02-10]. Dostupné z:
<http://www.walser-alps.eu/sehenswuerdigkeiten-landschaft-erleben/walserweg-vorarlberg/walserweg-vorarlberg>

8. Seznam grafů, tabulek a obrázků

Graf

Graf 1 – podíl Walserů v jednotlivých státech	31
---	----

Obrázky

Obrázek 1 - Trasa terénního výzkumu v roce 2015	15
Obrázek 2 - Umístění trasy v rámci Švýcarska a Lichtenštejnska.....	15
Obrázek 3 - Trasa terénního výzkumu v roce 2016.....	16
Obrázek 4 - Umístění trasy v rámci Švýcarska.....	16
Obrázek 5 - Mapa walserských osad	32
Obrázek 6 - Tradiční walserský dům, součást muzejní expozice (Triesenberg, Lichtenštejnsko), 2015.....	45
Obrázek 7 - Walserové ve svých tradičních krojích (Arosa, Švýcarsko), 2016	47

Tabulky

Tabulka 1 - Seznam respondentů z terénního výzkumu v roce 2015	18
Tabulka 2 - Seznam respondentů z terénního výzkumu v roce 2016	19
Tabulka 3 - Rozdělení Walserů podle náboženského vyznání	31
Tabulka 4 - Počty mluvčích walserského dialektu	39